

C

ejna

biharê, cejna jiyan û azadiyê Newroz dîsa hat.. Dîsa tirs, dîsa şik... Kîn û guman.. Û kelekela xezeba dilê xwînmijan... Gelo wê ev Newroz bi xwîna çend kurdan bê avdan, wê bi hêstirê çend dayîkan birînên vê Newrozê bêne kewandin? Wê di hişê kurdan de çend birînên bêderman werine vekirin? Çend kefen wê bên e dirûtin, wê çend gor bêne vedan?.. Dibe ku yek dilopek xwîn neyê rêtin û ji kesî re xebereke tal neyê gotin... Lê kurd her wê ne bi tirs û saw vê Newrozê jî pîroz bikin? Û heta roj bibê êvar, li ber dahol û zirneyê di govendê de jî, wê di kûrahiya dilê xwe de ne li benda agahiya kuştin û girtinê bin?..

Rûpel 8-9

- ✓ Li derveyî welêt, behsa hebûna PEN'a kurd tê kirin, lê tu his û pis jê dernakeve. MEDENÎ FERHO bi nivîsa xwe bal dikşîne ser wê "Saziyê!" Rûpel 5
- ✓ Di hejmara 7'an de Mehmet Metiner bi sernavê "Dîn, kurdayetî û polîtîka" rexne li hin siyasetvanê kurd dikir. Nivîskarê me û Cîgirê Serokê Giştî yê HADEP'ê OSMAN ÖZÇELİK di eynî quncikê de bi nivîsa "Qedehek av, dijminatîya dîn û xayîntî" bersiv dayê. Rûpel 13
- ✓ ZANA FARQÎNÎ di nivîsa xwe de ya bi navê "Em ji aliyê Yêlo bûn, lê..." dibêje ku sînema lehengên berê ji wan standiye. Gelo kî bûn ew leheng? Rûpel 16

NAVEROK

4

"Dêrsim têk diçe lê kurd û Kurdistan wê her bijîn"

6

Ji devê dengbêj Şukriyê Xecê "Salên Xelayê"

10

Aramê Tîgran: "Ez kurmancî ji ermenî xweştir distrêm"

Ji Xwendevanan

ÎRO hînkirina zimanê zîmkî ji bo gelê me pir pêwîst e. Ji ber vê yekê ji bo me hemûyan, hînbûn û hînkirina zimanê zîmkî hewcedariyê civakî ye. Em hemû dizanin xebata ramyarî, ku di hemû qadên têkoşînê de didome, pir dijwar e. Kesên pêwîstiyên xwe bi cih neynin, wê her tim li dawiyê dimînin.

Hûn jî dizanin ku di hêla ferhengê de gelek kêmasiyên mezin hene. Ji ber vê yekê, di her hejmarê de niv rûpel ji bo ferhengokê bê veqetandin wê pir çêtir bibe. Bi vî awayî emê hinek peyvên nû hîn bibin. Pêşniyazê min a din jî, di hêla danasîn û nirxandina pirtûkên kurdî de heye.

MEHMET AZBAY
GIRTÎGEHA ERMENEKÊ

EZ, xwedîderketina li ziman, wekî xwedîderketina li welat û nasnameya neteweyî dibînim. Di van demên paşî de, ji bo ku ez hinek hevalên xort teş-wîk bikim, ez pêşî, rojnameya me distînim, xaçepirsa bixelat çêdikim û dişînim (bêyî xebera wan). Gava navên wan di kovarê de tê nivîsandin, gelek kêfxweş dibin û êdî ji min pirtir rojnameyê dikirin û dixwînin.

M. BULENT YILDIZ
AMED

Bawerî û raman

MEHMET GEMSİZ

Ji bo me rojhilatîyan bawerî beriya ramanê tê. Çaxa em qenc, bi ser dîroka xwe de xûz bibin, em dê vê rewşê binin. Van salên dawî ne tê de, bi giştî bawerî ji ramanê re serdest bû. Cemawer bêhtir li gorî bîr û baweriyên xwe tevdiqeriyên, dilivîn û dibizivîn.

Wesfeke girîng a baweriyê heye. Ew naguhere. Mîna ramanê ne guhêrbar e. Bawerî nolî ramanê natewe. Dişkê. Raman, jê nermtir û guhêrbar e. Mirov bi hêsanî li ser fikr û ramanê dikarin bi hev re bikevin nîqaşan. Lê ji bo baweriyê, em vê yekê nikarin bibêjin. Mijarên li ser baweriyê û nîqaşên li serê, zêdetir nazik in.

Bi axaftinên li ser Kongreya Neteweyî re, mijara olê ji berê germtir ketin rojeva me kurdan. Rast e, gava ku ji yekîtiya neteweyî ya kurdan bê behskirin, dê pirsra "yekîtiyê çawa" jî derkeve rastê. Tê zanîn ku gelek rêxistinên siyasî yên kurdan hene, li parçeyên cihê cihê yên Kurdistana-

nê. Her yek xwe bi awayekî bi nav dike.

Li bakurê welêt jî ev serê demekê ye ku, li ser ol û siyasîyê tiştinan tîn gotin û nivîsîn. Ev yek di nav rûpelên rojnameya me de jî qewimî.

Em jî dixwazin der barê vê mijarê de tiştinan bibêjin. Werin em bala xwe bidine bastûra (bunyeya) civaka kurdî. Em dê bibînin ku çawa ji baweriyên cihê pêk hatîye. Di nav me de, civatên ku xwediyê baweriyên mezhebên sînî (şafîti û henîfîti) hene, alewî hene, heqeyî hene, ezdayî hene, xwedênenas hene û...

Tê dîtin ku civak ji vî aliyê ve çiqas pir-reng e. Ev çend baweriyên cuda cuda, çawa dikarin bi hev re bijîn? Di demokrasîyê tekûz de. Bi pergaleke demokratîk ew tev dikarin di milên hev de û ji bo eynî armancê tê bikoşin. Tevgera azadiyê ev yek pêk anîye û nimûneyek e.

Newroz ji bo me kurdan vejîn e, xwe-

guherîn e. Newroz bihara raman û can e. Newroz çirandina kefen û qetandina zincîran e. Newroz serbestî ye.

Ji aliyê din ve, li ser dîroka Newrozê dîtin û ramanên ji hev cuda hene. Hin ji wan dibêjin ku Newroz cejna kurdan bi tenê ye. Hin jî dibêjin ku, ya gelên Rojhilata Navîn e. Der barê "Kawayê Hesinkar" de jî tiştinan ku hev nagirin tîn gotin. Pêwîst e ku ev mijar hîn-bêhtir ronî bibe.

Di gel van hemû tiştan, belge û delîlên heyi bêhtir di leha kurdan de ye. Ji bilî kurdan, ecem bêhtir nêzikî Newrozê ne. Lê di çavkaniyên wan de jî Newroz wekî cejneke kurdan tê daxuyandin.

Gelê kevnare yên Rojhilata Navîn, pir li hev tesîr kirine. Gelek tişt dane hev û ji hev standine. Şirkatiyêke siruştî (tabîî) di nav wan de çêbûye. Îro gelek dab û nêritên wan musterek in. Hin ji wan gelan nemane. Ji navê rabûne, çûne.

Ji bo Newrozê, em bi hêsanî dikarin van gotinan bibêjin. Tu gel mîna kurdan ne Newrozê pîroz dike, ne li wateya wê xwedî derdikeve û ne jî endamekî/ê tu gelî, agirê wê, bi bedena xwe geş û gur kiriye.

Newroz pîroz be!

Azadiya gelan

Tirkan di sala 1071'ê de bi alîkariyê mezin ya kurdan, li hemberî bîzansan şer da meşandin û derbasî Anatoliyê bûn. Di vî şerî de ji 20 hezarî zêdetir kurd hatin kuştin. Dema ku tirkan xwe di Anatoliyê de bi cih kirin, dest bi dagirkeriyê kirin û ji rewşa gelekî bêcih û talanker derketin, bûn xwediyê împaratoriyeke.

AMED BOTAN

Hemû mirov û giyanewer ji azadiyê hez dikin. Lê belê, wekî mirov zindiyê zêdetir biaqil e, ji azadiyê jî, ew ji zindiyên din zêdetir hez dike. Dema ku insanîyê teze xuliqiyê, mirov hem zêdetir azad bûye û hem jî, ji bo azadiyê pir şer kiriye. Her kesê ji bo azadiyê li hemberî neheqiyê şer kiriye û jiyana xwe di şer de daye, şehîd e; şehîdketin mirina herî bi rûmet û qîmet e.

Di dîroka hemû gelan de ji bo azadiyê, têkoşîn û berxwedan heye. Hinek gelan bi berxwedaneke biçûk azadiya xwe bi dest xistine, hinekan jî yên mezin dane. Kes û gelên azad in jî divê tim hişyar bin ji bo ku azad bijîn.

Gelên di dîroka xwe de şerên dagirkeriyê meşandine û azadî ji miletan standine, roj hatiye azadiya xwe jî winda kirine. Ji salên hezarî (piştî zayînê) bi şûn de, gelê ku em jê re dibêjin tirk, miletekî biçûk û cihê wî yê lê bisekine û bijî tune bû. Jiyana wî li ser piştî heywanan bû û bi talana hebûnê gelên din debara xwe dikir. Roj hat, tirkan êdî nikaribûn bi wî awayî jî bijîn, gelê Çînê lê xist, ji herêma Asyaya Navîn kir der.

Lê belê ew miletekî jîr bû û ji bo ku bijî li ber xwe da. Ne tenê ji bo ku bijî, her wiha jî, ji bo ku bibe dagirker xwe bi quwet kir. Di salên 1060'an de di ser Îranê re derbas bûn hatin Melazgirê û li wir kurd xapandin, xwe bi wan kirin hêz. Daxwaziya wan ew bû ku derbasî Anatoliyê bin û li wê derê dagirkeriyê bimeşînin.

Di sala 1071'ê de bi alîkariyê mezin ya kurdan, li hemberî bîzansan şer da meşandin û derbasî Anatoliyê bû. Di vî şerî de ji 20 hezarî zêdetir kurd hatin kuştin. Dema ku tirkan xwe di Anatoliyê de bi cih kirin, dest bi dagirkeriyê kirin û dîroka xwe ji nû ve nivîsandin. Ji rewşa gelekî bêcih, bêwar û talanker derketin, bûn xwediyê împaratoriyeke. Bûn quwetek ji quwetên mezin li cihanê û ji Romayê bigire heta bi Viyanayê, ji Belgrad heta bi Moldovayê çûn û gelên di van herêman de dijîn, bîndest kirin, azadiya wan ji wan standin.

Wekî tu quwet tim nikare dagirker bimîne, miletên ku tirkan (osmanîyan) bîndest kiribûn careke din rabûn ser xwe û azadiya xwe ji tirkan standin.

Lê belê, gelê kurd hê jî xwe azad nekiriye û hê zêdetir jî, ne tenê di bin

zor û zilma dagirkeriya tirkan de ye, lê herwiha jî di bin ya ereb û farisan de ye jî. Wekî dagirkeriya osmaniyan, ji tirkan re nema û roja îro ketine nav tîrsa mirin û mayînê, gelê kurd jî wê zêde bîndest nemîne. Ji ber ku bûye xwediyê rêxistinekê ku rê ji azadiyê re vekirîye. Ger gelê kurd di wextê de bersivê bide daxwaziyên şerê azadiyê, di vê dema gihîştî de ewê zû bigihîje azadiya xwe.

Derên ku osmaniyan kiribûn bîndest xwe, ji wan yek jî bajarekî moldovan di şmôrên Moldovya û Ukraynayê de ye. Navê bajêr Binder e û bi hejmarê îro 180 hezar kes tê de dijîn. Di salên 1600'an de ji Rûsyayê bi hezaran mirovên rûs hatine di bajarê Binder û di bajarên dora wî de, xwe bi cih kirine. Wan xwestine Komara Otonom xerab bikin û bi xwe re girê bidin. Lê belê 800 hezar gelê Prêdnestrovayê ji bo azadiya xwe şer dike û leşkerên Moldovya ji komara otonom derdixe.

Roja îro ev komara otonam wekî herêmeke serbixwe dijî. Bingeha dewleteke serbixwe hatiye danîn. Serokkomar û wezîrê wê, pereyê wê û ala wê heye.

Mirov dema diçe wê herême, wekî ku biçê dewleteke serbixwe û azad. Çiqas herêmeke biçûk be jî, bêhna azadiyê jê difûre. Mirov li welatê biyanan çiqas azad be jî, ne wekî welatê mirov şîrîn û xweş e. Ji lew re divê mirov berî her tiştî, bibêje "her tiştî ji bo azadiya welat û gelê min."

12'É ADARÉ salvegera bûyera taxa Gaziyê bi beşdariya 30 hezar mirovî şehîdên Gaziyê hatin bibîranîn. Sala çûyî li Gaziyê 22 kes hatibûn kuştin, pir kes jî birîndar bibûn. Di vê bûyerê de polîsan raste rast gule li gel reşandibû. Ji bo bîranîna şehîdan 30 hezar mirov beşdarî meş û xwepêşdana îsal bûn. Beşdarî berê pêşîn gorên şehîdan ziyaret kirin. Piştî re li Gaziyê meşiyar di meşê de ev slogan hatin avêtin: "Em qatîlên şehîdan dixwazin, Îşkence wehşet e, Bijî biratiya gelan" her wiha alên partiyên ku li Tirkîyeyê qedexe ne di meşê de hebûn. Lê polîsan îcar cesaret nekirin mu-daxale bikin.

ROJA 8'ê adarê li Erdemliya Mêrsînê faşîstan êrişî ser malên kurdan kirin. Endamê MHP'ê Galip Çetin û çend hevalên wî jî Halil Aslan ku kurdê Agiriyê ye xeracê dixwazin, ew jî nade. Li wê derê Halil Aslan bi kêrê birîndar dikin. Ev bûyer ku întiqalî mehkemeyê dibe, hildidin binçav, Galip Çetin û hevalên wî bi hewldanên serokê belediyeyê têne berdan, li ber deriyê mehkemeyê pevçûn çêdibe di vê pevçûnê de Galip Çetin birîndar dibe, piştî re dimire. Û aligirên MHP'ê êrişî ser malbatên kurdan dikin û cihên karên wan dişewitînin. Tê gotin ku hêzên faşîst ew bûyer jî xwe re kirine hincet da ku kurdan jî vê navçeyê derxin.

NÛÇE

DIK
Wê kî bibêje,
wey li min?

Yekî ji jinekê re got: "Mizgîniya min li te, birayê te bûye muxtar." Jinikê bi her du destan li çokê xwe da û got: "Wey li min! Mala min mîrat bû!" Ê mizgîni dayî, ku bi ecêbmayî "Tu dîn î yan tu fêma nakî? Ez dibêjim birayê te bûye muxtarê gund, tu dibêjî mala min mîrat bû!" dibêje, jinik bi qêrîn û hawar lê vedigerîne: "Xwezî ez dîn bûma, xwezî min fêma nekira! Lê heyhat ku aqilmend û mêrxasên mala bavê min çûn, yek jî nema!.. Heke ew hebûna, kesî birayê min nedikir muxtar..."

Mehmed Açar kirin Wezîrê Edaletê, ez nîzanim mizgîni li kê.. Li polîsên tirk, an li ceşên kurd?... Ew, Berpirsê Emniyetê yê Giştî yê berê ye, û di aliyê mafên mirovan de sûcdarekî bargiran e. Destarê Îşkenceyê, ku bi hezaran mirov tê de hêrand, wî digeland. Termên keç û xortên ciwan ku bêmehkeme hatibûn kuştin, di bin berpirsiya wî de, rêz kirin li nav bajaran.

Ew kurdên ku "Babayol"ê dîtine, wê bi kirinên "Anayol"ê jî hîc ecêbmayî nemînin. Û ez bawer dikim, wê tu kurdekî ne ceş, hêviya xwe bi başiya ve hikûmetê ve girê nede. Baş û xerabên wan, ji bo kurdan wekî hev in. Wekî gotina "bi kerê nikare, diçe kurtan", dewletên tirk û ereb, ku bi kesî nikarin, her berê xwe didine kurdan û li wan dixin. Û wê kurd li çokê xwe jî nedin, ji ber ku muxtar ne "bira" yê wan e.

Lê tirk?... Tirk, bi taybetî qismek ji rewşenbîr û nivîskarên wan li çokên xwe didin û "Edaleta mala bavê (dewleta) me, ma li ser copa Mehmed Açar, wey li me!.." dibêjin.

R. DILOVAN

Kî nahêle li Başûr aramî çêbe?

Li gorî agahiyan yek ji sedemên operasyonên dewleta tirk jî xerakirina tîkiliya di navbera hêzên kurd, bi taybetî ji ya di navbera PKK û PDK'ê de ye. Li gorî derdorên siyasî, dewleta tirk li herêmê ne tenê xurtbûna PKK'ê, her wisa jî aştî û aramiyê naxwaze.

Ev zêdetirî mehekê ye ku dewleta tirk hêzên xwe li sînorê başûr û li seranserê bakurê Kurdistanê kom dike û amadekariya operasyonên mezin dike. Tê gotin ku dewleta tirk li ser sînor bi dirêjîya 285 km'yî hêzên xwe dicivîne. Rojnameger Namîk Durukan dide xuyan ku, hêzên tirk heta kilometryekê dikevin nava Başûr û derdikevin û bi balefrînan hin deran bombebaran dikin.

Li hemberî wan, PKK jî hin amadekariyan dike. Bi awayê ku Durukan dibêje, ji ber ku hewa ne baş e, hêzên tirk nikarin operasyonên berfireh bikin, lewma hin êrişên bi sînor pêk tînin. Li bakurê Kurdistanê jî, li ser xeta Dêrsim û Çewlik (Bîngol) û heta bi Lîca Amedê, amadekariyên operasyonan hene. Ev herêm jî aliyê dewletê ve, wekî herêma sor hatiye binavkirin.

Tê gotin ku li Çelê (Çukurca), di navbera gerîla û leşkeran de car caran şer derdikeve. Dîsa li gorî agahiyan, li çolterên Agiriyê jî amadekariyên operasyonê hene. Li gorî gotina Durukan, wê hêzên tirk jî Çelê bikevin nava erdê Başûr û ber bi Kanîmasiyê ve herin. Li aliyê din, di navbera rayedarên leşkerî yên tirk û PDK û YNK'ê de hevdiyan çêdibin. Dewleta tirk jî hêzên kurd dixwaze ku, ew jî bi wan re beşdarî operasyonên li hemberî PKK'ê bibin. Lê hêzên kurd vê yekê naxwazin.

Rojnameger Namîk Durukan jî balê dikişîne ser helwesta Mesud Barzanî û eşkere dike ku ew li dijî beşdarbûna operasyonêke bi vî rengî ye. Her wiha, ji nûnerên Bizûtnewey Îslamî yê Enqereyê Selahadîn diyar dike ku hêzên kurd operasyonêke bi vî awayî naxwazin.

PKK'ê berî agirbesta li bakurê Kurdistanê, li hemberî PDK'ê jî agirbest îlan kiribû. Hevdiyanên di navbera PKK û PDK'ê de, hê jî dewam dikin. Her çiqas niha lihevkiyên pêk nehatibe jî, li gorî gotina Namîk Durukan, heke PDK beşdarî operasyonê dewleta tirk nebe, wê lihevkiyên çêbe.

Li gorî agahiyan, yek ji sedemên amadekariya dewleta tirk jî, xerakirina tîkiliya hêzên kurd, bi taybetî jî tîkiliyên di navbera PKK û PDK'ê de ye. Li derdorên siyasî tê gotin ku, dewleta tirk ne tenê li hemberî xurtbûna PKK'ê ye, her wisa jî ew li herêmê aştî û aramiyê naxwaze.

Di destpêka meha adarê de, Wezîrê Neftê yê Iraqê Emîr Muhamed Raşîd, di nav erdê başûrê Kurdistanê re derbas bû û hate Tirkîyeyê; ji bo hevdiyanên li ser vekirina boriya neftê. Ev tişt bi destûra PDK'ê çêbû. Li gorî ku tê gotin, dema Konseya Ewlehiyê ya Neteweyên Yekgirtî, rê bide ku Iraq di nava 6 mehan de bi buhayê 2 milyar dolarî neftê bifiroşe, wê 260 milyon dolar jî bibe para hêzên kurd. Ew jî wê bibe sedema xurtbûna statûya

kurdên Başûr. Ji ber ku dewleta tirk vê yekê naxwaze, hewl dide ku kurdan dîsa bixwe tora Saddam. Ji bo vê yekê gelek rîyan diceribîne. Yek ji wan rîyan jî, tehdîta rênedana hêzên çakûç e.

Wekî din li ser sedemên operasyonan gelek tişt têne gotin. Wek mînak: Li gorî Namîk Durukan, rayedarên tirk texmîn dikin ku wê agirbest di Newrozê de bigerde, qet nebe wê hêzên gerîla çalaktir bibin, hêzên tirk dixwazin rê li ber wan bigirin. Li aliyê din, Tirkîye jî bo ku karibe boriya neftê biparêze, dixwaze PDK û YNK'ê ber bi xwe ve bikişîne, piştî re karê parastina xeta boriyê li Başûr bispêre wan. Amerîka li aliyekî naxwaze reaksiyona Tirkîyeyê bikişîne, lê dîsa jî hin planan digerin. Ji ber vê yekê, Melîkê Urdînê Huseyîn diçe Londonê bi Serokê YNK'ê Celal Talabani û nûnerê PDK'ê re hevdiyan çêdike û qala konferanseke ku hêzên dijber ên Iraqî bine ba hev û hilweşandina rejîma Saddam, dike.

Dîsa çapemeniya ewrûpî îdia dike ku Melîk Huseyîn dixwaze Iraqê bike sê fedarasyonên ku ji kurd û ereb û şiiyan pêk tê û piştî re di navbera Iraq û Urdînê de konfederasyonêke ava bike. Li aliyê din, Îran jî li ser Başûr destvala namîne. Her kes der barê kurdan de xwedî plan û tevdiyan in, lê ji bo rêxistinên kurdên Başûr ev yek nikare bê gotin.

SAMÎ BERBANG

Serokê Serhildana Dêrsimê Seyîd Riza
dema tê daleqandin bi qîrînê bang dike:

Dêrsim têk diçe

Lê kurd û Kurdistan wê her bijîn

Seyîd Riza dema sêpê (sêdar) dît, ji rewşê fêr kir. "Hûnê (me) daleqîn", got û berê xwe da min. "Tu ji Enqereyê hatî ku, min bi dar ve biki?", gote min.

Me li hev nîhêrî. Cara yekemîn bû, ez bi insanekî ku wê bihata daleqandin re rû bi rû, dihatim. Bi min kenîya.

Dozger jê pirsî, ka ewê limêj bike an na. Nexwest. Gotina wî ya dawî, me jê pirsî. "Çil lîra û saeteke min heye. Hûnê bidine kurê min", got.

Mûyê laşê min bûn mîna şûjin. Ev mêrê kal, bi reperep meşiya. Dehfek li cengene da (wî cengenyê, wê ew daleqanda). Kindir xiste stûyê xwe. Piyê xwe li kursiyê da û înfaza xwe pêk ani.

Îhsan Sabri Çağlayangil, ji daleqandina Seyîd Riza wiha behs dike di pirtûka xwe ya bi navê "Anıları" de, ango "bîranên min".

Çağlayangil yek ji Teşkilata Mahsûsaya yê wê demê ye û wî bi destên xwe haziriya bidarvekirina Seyîd Riza û hevalên wî kiriye. Roja ku wê Atatürk biçûya Elezîzê, wê ew roj jî Seyîd Riza bihata daleqandin. Beriya ku Atatürk bigihîje Elezîzê û vê bûyera daleqandinê bibîne, Çağlayangil bi rayeyeke taybet diçe qerara daleqandinê ji mehkemeyê distîne û rojekê zûtir wê daleqandinê pêk tîne.

Seyîd Riza, Serokê Serhildana Dêrsimê

Dêrsima ku di dîrokê de tu car serî netewandiye, îcar jî bi serokatiya Seyîd Riza serî hildida. Neheqî û zilmên ku li wan dihat kirin, qebûl nedikirin. Ji gotina M. Kemal Atatürk a ku di vekirina parlamentoya Tirkiyeyê de, ya sala 1936'an anîbû zimên, tewra dewleta tirk êşkere dikir: "Di karê me yê hundirîn de, heke tiştek girîngtirîn hebe, ew jî, aloziya (meseleya) Dêrsimê ye. Ji bo paqijkirin û jîholêrakirina vê kunêra lêmgiştî (çiban) û kewandina birînê, ku ji karê me yê hundirîn e, çî pêwîst be, divê bê kirin û ji bo vê yekê jî, ji bo standina biryarên bi lezûbez, selahiyetên berfireh divê ji hikûmetê re werin nasîn."

Ji xeynî vê beyanê, Atatürk projeya qanûnekê jî, ji meclîsê re pêşkêş dike û bi piraniya deng, ew tê qebûl kirin. Li gorî vê qanûnê (mîrov di tarîxa neteweyan de kêr car leqayî qanûnên bi vî rengî dibê), bi navê "Walîtiya Herêma Dêrsimê", teşkilateke îdarî tê lidarxistin. Kesê ku bibe berpirsê vê teşkilatê, jê re selahiyeta dîktatoriye tê dayîn û bi van qeraran jî, der heqê Dêrsimê de, fermana îdamê derdike.

'Dêrsim' dibe 'Tunç eli'

Bi van selahiyetan General Abdullah Alpdoğan (Çağlayangil di pirtûka xwe de navê wî kesî wekî Hüseyin Abdullah Akdoğan nivîsiye) ji Dêrsimê re, hem walî,

Seyîd Riza û alîgirên wî, li hemberî şerawestina artêşa tirk, dema tene Erzincanê, tene girtin û di 18'ê Sermaweza 1937'an de, bi 11 hevalên xwe re tene bidarvekirin. Ew kurdên ku li dijî serhildanê xebitibûn jî, mîna Rehber û yên wek wî, piştî serhildanê tevî malbata xwe tene gulebarankirin.

hem jî kumandan tê tayînkirin. Pêşî li navenda Elezîzê bi navê "Walîtiya Dêrsimê" teşkilatek û heft şubeyên wê dîsa li wê derê tene avakirin. Armanç pelîşandina tevgera li Dêrsimê ye.

Piştî demekê, wezîfeyêke din, didin General Alpdoğan: Mufetîşiya Giştî ya Sêyemîn (Üçüncü Umumi Müfettişlik). Herêmen Mufetîşiya Giştî ya Sêyemîn jî ev bûn: Wîlayetên Elezîz, Dêrsim û Çepçûrê (Bingolê).

Bi van selahiyetan, dewleta tirk dest bi qetlîama Dêrsimê dike. Di van her sê wîlayetên ku me behs kir de, rêveberiya taybet tê îlankirin û bi beyannameyekê navê Dêrsimê dikin "Tunç eli."

Her çiqas serokên eşîrên Dêrsimê, li ser van guherînên dawî, civînan çêdikin û li dijî wê yekê derdikevin jî, di nav xwe

de yekîtiyekê nikarin çêkin. Ji ber wê, hin eşîr bêterefiya xwe îlan dikin, hin jî wan jî bi serokatiya Seyîd Riza û cigirên wî Alîşêr û Nûrî Dêrsimî, biryara berxwedanê didin.

Tam di wan deman de, mufrezeyêke leşkerî ya tirk, bi hinceta berhevkerina sîlehan dest bi hereketa leşkerî dikin û êrîş dibin ser Eşîra Yûsufan. Dû re jî, ji leşkerên wê mufrezeyê, çend heb tecawizî keçîkekê dikin. Piştî wê bûyerê, kurê serokê wê eşîrê Findik jî, êrîş dibê ser wê mufrezeyê û wan jî herême diavêje. Bi vê sedemê li herêma Mazkert şerê germ dest pê dike.

Kurê Seyîd Riza, Bra Îbrahîm diçe Xozatê û li ser navê bavê xwe bi teşkilata General Alpdoğan re dikeve tîkiliyê, da ku wê hereketa leşkerî bi awayekî adî-

lane bimeşînin. Lê di dema vegeerê de, li gorî plana ku fermandar (kurmay) Şevket hazir kiriye, li gundê Deştê, li malekê xew de, tê qetilkirin.

Li ser qetilkirina kurê xwe, Seyîd Riza jî Şevket daxwaz dike ku qatîlên kurê wî teslîmî wî bikin, lê, ev yek pêk nayê û di ser de jî, hêzên leşkerî yê tirkan bi tank û topan êrîş dibin ser Seyîd Riza û eşîrên alîgirên wî. Bi vî awayî şer, wekî çirûskên agir belav dibê. Bi germbûna şer, êdî her du alî gelek xesar didine hev û din. Bi taybetî, kesên bêsiyle û feqîr ku teslîmî tirkan dibin, xelata xwe ji tirkan distînin: Qetlîam.

Kurmê darê ne ji darê be...

Gotineke gelek di cih de heye, di nav kurdan de: "Kurmê darê ne ji darê be, dar narize." Bi rastî jî, kurd jî ber kurmên xwe yê ji xwe, her ku serî li dijî zilm û neheqiyê rakirine, têk çûne.

Di Serhildana Dêrsimê de jî, biraziya Seyîd Riza Rehber, mohra xwe li binê xayintiyêke bi vî rengî daye.

Seyîd Riza, bi armanca ku êdî xwînerîje, dixwaze Alîşêr -teorîsyen û tîkoşerê Serhildana Dêrsimê- bişîne Îran û Iraqê, da ku ji rewşa Dêrsimê, hikûmeta Fransa û Îngiltereyê agahdar bike. Lê berî bi rojekê, ku Alîşêr derkeve derve, Rehber bi 8 hevalên xwe ve diçe ziyareta wî. Dema Alîşêr ji wan re haziriya xwarinê dike, Rehber berikan (gule) li wî di-reşîne û ew lehengê bêhempa li wê derê şehîd dikeve. Jina Alîşêr Zerîfe Xanim, dema wê yekê dibîne, demançeya xwe dikşîne û bi guleyekê Vankli Efendî dixê erdê. Lê belê Rehber xayintiya xwe dibê heta dawiyê û wê jî dikuje. Dû re serê her duyan jê dike û dibe ji generalê xwe Alpdoğan re.

Dinyayê tevde ne didît, ne jî dibihîst

Ji ber nehaziriya û xayînenê ji nav kurdan, ev serhildan jî li ber tîkîtiyê ye û dewleta tirk, bi qetlîameke nedîtî, dixwaze gelê Dêrsimê qir bike. Bi sedan jin û zarok, kal û pîr, keç û xort di wê qetlîamê de can didin. Nûrî Dêrsimî di 11'ê Rezebê (Îlona) 1937'an de ji bo agahdarkirina dewletên din ên dinyayê, ji sinorê Tirkiyeyê derdikeve derve. Ji bo protestokirina zilm û neheqiyê dewleta tirk, ji komasoloxaneyên Amerîka, Îngilistan, Fransa û hwd. re şikayetnameyekê nivîskî dike. Lê belê dinyayê tev de çav û guhên xwe girtibûn ji qetlîama Dêrsimê re û tu alîkarî an jî bersiv nedabûn wan.

Ev tişt baş tê zanîn ku, piştî bûyerê, însan bi kirînen xwe dikevîne dîrokê. Mîna Seyîd Riza, Nûrî Dêrsimî, Alîşêr Zerîfe û hwd. dibin lehengên birîmê mîna Rehber û kesên wek wî jî, dibin xayînen di dîrokê de.

Du pîremêrdên kamil

Du mirov, du kesên çîlekêş û du kesên aşîxwaz. Her wiha du mirovên gihîştî: Yaşar Kemal û A. Melik Fırat. her du jî, ji ber aşîxwaziya xwe tên darizandin.

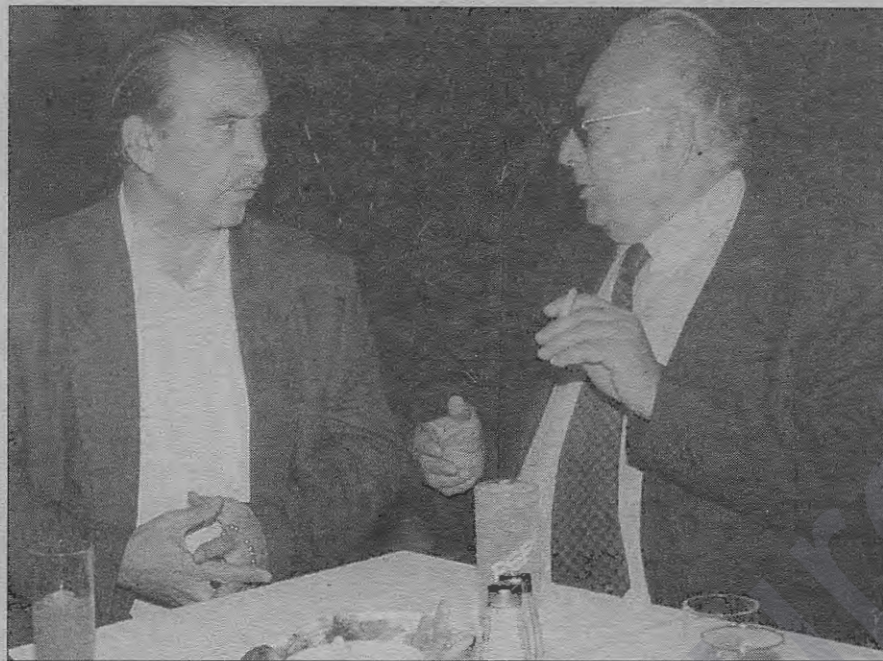
Ma dewlet bavê min e. Dinya alem hemû dibêje gerîla. Ew gerîla ne, ez çima nebêjim gerîla?"

Yaşar Kemal bi van gotinên xwe helwesta xwe ya li hemberî biryara dadgehê eşkere dikir. Roman-nivîsê navdar, bi salek û heşt mehan hate cezakirin. Cezayê wî jî, hate tecîlkin; ji bo pênc salan. Li ser vê yekê jî Kemal wiha dibêje: "Yanê nenivîse. Ev ji îşkenceya çînê xerabtir e. Ezê hîn tûjtir binivîsim."

Yaşar Kemal di sala 1922'an de li navçeya Edenê Osmaniyê hate dinyayê. Ew bi xwe ji Muradiyeya Wanê ye û neviyê Qulixan Beg e. Piştî ku dev ji dibistanê ber dide, li pir cihan dixebite. Nivîskariya Yaşar Kemal bi helbest nivîsandinê dest pê dike, helbestên wî di pir kovarên herêmî û di rojnameyan de bi navê Kemal Sadık Göğeceli hatine weşandin. Pişt re hikaye nivîsandin, hikayeya wî ya yekemîn bi navê 'Sarı Sıcak' (Germa Tavê) bû. Di sala 1957'an de dest bi roman nivîsandinê dike, romana wî ya yekemîn "Teneke" ye, pişt re "İnce Memed", ku ev roman 4 cild in

û bi cilda sisêyan xelat stand. Romanên wî yên ku li ser kurdan, jiyana kurdî didine xuyakirin yên herî nas in, ku filmên wan jî çêbûne ev in: Ağrı Dağı Efsanesi, (Efsaneyê Çiyayê Agiriyê), Yer

nên demokratik ên Ewrûpayê û yên Tirkîyeyê wergirt. Bû berendamê Xelata Nobelê, hin pirtûkên wî li 17 zimanan hatine wergerandin, hin jî li 40 zimanî hatine wergerandin.

Demir Gök Bakır (Erd hesin esman sifir) cihekî girîng di edebiyeta tirkî de digirin.

Di sala 1980'an de li Fransayê xelata navneteweyî ya Del Duca stand. Yaşar Kemal ji ber çalakiyên xwe yên navneteweyî, di warê edebiyat û kulturê de di sala 1980'an de li Fransayê nîşaneyê Lîgion d'Honneur stand. Bi romana xwe ya Demirciler Çarşısı Cınayeti (Cınayeta Sûka Hesinkaran) jî xelata romana Madarali stand. Bi sedan xelat jî ji rêxistî-

Deh hezar zarokên min di hundir da ne, ma ezê çawa derkevim ji girtîgehê? Ev jî gotinên Abdulmelik Fırat in. Li Tirkîyeyê tiştinên sosret diqewimin. Mirovînan xuyanî, kal û sembola aşî û biratiyê jî, tînen hepiskirin; digel nexweşbûna wan. Belê neviyê Şêx Seîd Abdulmelik Fırat jî ji vê rewşê para xwe standibû.

A. Melik Fırat, ji du saliya xwe û vir de li hemberî dewletê li ber xwe dide. Dewletê bi qetilkirina Şêx Seîd wisa

qenat anî ku êdî tu kurd li hemberî dewletê serê xwe bilind nake, dengê xwe dernaxe.

Dewletê piştî qetilkirina Şêx Seîd malbata wî sirgûnî navçeya Enqerê Kırıkaleye kir, wê gavê A. Melik Fırat du salî bûye. Li vî sirgûniyê jî malbatê şehîdek tê dayîn. Piştî ku vedigerine welêt, di sala 1957'an de ji Partiya Demokrat (DP)'ê dibe mebûs. Ji ber ku nameya Seîdê Kurdî dide Adnan Menderes tê girtin, dibine Yassıadayê, pişt re jî dibine Qeyseriyê.

Di darbeya 12'ê adara 1971'an de jî dewlet îdia dike ku kurê wî qesta revandina Yılmaz Güney kiriye, ji ber vê yekê tê girtin. Di sala 1981'an de jî dewlet îcar bi îdiayêke din, diçe deriyê wan. Ew bi du kurê xwe ve, bi hinceta ku qesta kuştina serokê MHP'ê ya navçeya Xinisê kirine, tînen girtin û wê demê vîrûsa Hepatîp B'yê jî didinê. Di sala 1983'an de jî dewlet wî tehdît dike ku di partiya MDP'ê de bibe mebûs, lê nabe. Di 1987'an de dibe mebûsê DYP'ê, ew û 33 mebûsên kurd ji bo ku pirsgrêka kurd bê çareserkerin xebatê dikin. Ji ber vê, jê re tehdît tînen û piştî wan tehdîtan, jî DYP'ê îstifa dike.

Dewletê di sala ew, bi hinceta ku îtirafkarek li serê îfade daye, di 12'ê reşemiyê 1996'an de girt. Fırat di 8'ê adarê de hate tehliyekirin. Aştiya ku A. Melik Fırat ji gelên kurd û tirk re dixwest, li xweşiya dewletê neçûbû û bi hinek îdiayên pûç girtibûn. Doza ku lê hatiye vekirin, hê jî dom dike. Eynî roj Yaşar Kemal hate cezakirin û A. Melik Fırat jî tehliye bû.

METİN AKSOY

Ez li mafê xwe digirim

MEDENÎ FERHO

Ev ne nivîseke hêvîkirinê ye.... Nivîsareke daxwaz û xwestina maf e.. Ev daxwaz ji xilmetkirinê (zilliyet) nayê. Ji mafê dadî tî, yanî daxwaza mafê 'mukteseb' e..

Daxwaz du: Ez li wî kesî digirim ku dikaribe bersiva min bide... Ne ji rêzê be. Berpirsiyarê wê saziyê be. Ji bo ku karibe bersivê bide.. Ne daxwaza min bi tenê ye, pir nivîskarên kurd ku xwe di hêla nivîskariyê de dane qebûlkin û xwedî berhem in, bendeyî dengê ne. Ew deng ye xêrê be, ye şer be ne girîng e... Bes ku dengê ji vê hêlê bê û em zanibin rewş di kîjan qonaxê de ye. Berpirsiyar, serok kî ye? Navnîşan, telefona vî saziya ku nebûye neteweyî çî ye? Çima nebe saziyê kurdî ya neteweyî? Gelo ew vî mafî di xwe de nabînin, an hinekên din, rê û rêçik li pêşiya wan girtine? Min divê fêrî hinek tiştan bibim. Ji mafê min e ku hinek bersiva min bidin.. Dabaşa min li ser PEN'ê ye!..

PEN'a kurd ango Kluba Nivîskarên Kurd. Mîna Diyojen, ro li nivro fanos di destê nivîskarên kurd de ye, li kolanên bajarên

Ewrûpayê li şopa navnîşana PEN'a kurdî digerin. Ev kluba wîna û ne diyarî nivîskarên kurd, gelo çiqas dibe saziyê kurdî? Xuya ye ku ev saziya bi navê kurdan hatiye damezirandin, hewceyî tîkiliyê bi nivîskarên kurd re nabîne. Demeke berê ev sazî bû dabaşa nivîsaran, di rojnameyan de jî. Bersiva van nivîsaran ne ji teref berdevk û berpirsiyarên beşê kurdî ve hatiye dayîn. Ji teref serokê giştî bi awazeke xerbende hate dayîn.

Bi rastî dema min ew nivîsara lêgerîn û dozkirina mafên nivîskarên kurd xwend, kêfa min hat, lê dema bersiv ji teref serokê giştî hat, dilê min qermeçî. Ji ber ku bersiv ne di warê mafên nivîskarê kurd de, bifer-moyî ya wan bû. Berevajî bifer-moyî ya nivîskarên kurd, domandina di reşê de û girtina riya endamtiya PEN'a kurdî bû. Wîlo tê gihîştin ku PEN'a kurdî, bes ji bo çend kesan hatiye damezirandin û tu maf ji bo nivîskarên kurd bi giştî tune ye. Diyar e ku PEN kluba kurdî li pirsgrêka nivîskarên kurd ên di bin zordestiyê de ne, hewceyî dengderxistinê nabîne. Yan, ew deng dikin, em nabihîzin. Alahûalemm...

Ku min şaş fêm kiribe û naveroka wê bersivê ne wîlo be, ji kerema xwe re hinek min agahdar bikin.

Em tev dizanin ku tevgera civatên xelkê êdî ketine ser milê saziyên neteweyî.

Komên xelkê û gelan bi komeleyan, bi sazi û avahiyên çandî di warê dewletî de xwe pêş de dibin û di nava konên xelkê de bi rûmet cihê xwe digirin. Ew qas berdêlên giran ku li Kurdistanê hatine dayîn jî, ji bo wîlo ye.

Ne belaş û vala ev berdêl hatine dayîn û hê jî tîne dayîn. Helbet, ji mafê her mirovê kurd e ku di civata kurdan de, bi ramanê xwe, bi azadiya ramanên xwe cihê xwe bigire. Lê, ev nayê wê maneyê ku kes, cih û warên neteweyî, bi bazirganî di bin bandora xwe de xilmet bike. Ew kes, dikarin destên xwe dirêj bazirganiyê bikin. Hingî ne ez û ne kesekî din nikare zimandirêjyan li dehma wan bike.

Ez, kesî tawanbar nakim. Lê ez, li wî mafî ku min bi ked û xwidana xwe bi dest xistiye digirim. Ne mafê tu kesî ye ku riya bidestxistina mafê min bigire.

Banga xwe dubare dikim. Neşter li derdê kurdan ye kuşinde ketiye. Hewl bidin û tevgera yekîtiya kurdan ne bes di hêla rêxistinê de, di hêla sazî û dezgehên neteweyî de jî pêk bînin. Ev bar li ser milê rewşenbîr û nivîskarên kurd e.. Nivîskar bêhtir ji her kesî û berî her kesî, pêwîst e ku cihê xwe di nava guhertina civata kurd de bi giştî bigirin û aqilmendiya avakirina nûjen bikin. PEN kluba filan kes û bêvan kes jî, di nav de.

Ji devê dengbêj Şikriyê Xecê

salên xelayê

Tiştê balkêş ew e ku, gundê Êrkendê ev cara duyemîn e ku vala û wêran dibe. 55-60 sal berê jî gund nesîbê xwe ji bûyereke pir mezin û dramatik distîne. Ji ber ku "salên xelayê" wekî gelek herêmên Kurdistanê li vî gundî jî bandoreke xurt kiriye û wê demê jî gund vala bûye.

Şikriyê Xecê (li aliyê rastê) û rîspiyên ji herêma Garisan

Êrkend; gundekî Perwariyê ye ku li ser bajarê Sêrtê ye. Gund beriya 2-3 salan ji 200 malan pêk dihat. Heta ku di sala 1993'an de were şewitandin û wêrankirin, gund li Herêma Garisan mîna Kela Berxwedanê dihate binavkirin.

Wekî bi hezaran gundên Kurdistanê, gundê Êrkendê jî, li dijî sistema cerdevaniyê û xwînrijandina birayên xwe derdikeve û dev ji erdên bav û kalên xwe berdidin, li metropolên Tirkiyeyê û bajarên Kurdistanê belav didin. Ji 200 malên Êrkendê nêzîkî 150 mal îro li bajarê Edeneyê, li taxên Şakîrpaşa, Hürriyet, Anadolu, 19 Mayıs'ê dijîn. Ew malbatên din jî, li Mêrsîn, Dîlûk(Entep), Nisêbin, Cizîr û Sêrtê bi cih bûne. Ew bi xwe li van deveran ketine statûyên penaberan. Hem ji aliyê aborî û hem jî, ji aliyê siyasî ve di rewşeke xerab de ne.

Em jî, li Edeneyê rastî civateke rîspiyên gundê Êrkendê û derdora wê bûn. Rîspiyên bi navê Şikriyê Xecê, Hecî Mistefayê Temel, Ehmedê Silêman, Mihemedê Sadî, Mele Ehmedê Mahmela û Resûlê Îsa diyar dikin ku îro li girtîgehan 60-70 girtî, ji 100'î zêdetir şervan û 40 jî şehîdên wan hene.

Ji nav rîspiyên, ji ber ku dengbêj e jî, me xwest em bi Şikriyê Xecê re sohbetê bikin. Tiştê balkêş ew e ku, gundê Êrkendê ev cara duyemîn e ku vala û wêran dibe. 55-60 sal berê jî, gund nesîbê xwe ji bûyereke pir mezin û dramatik distîne. Ji ber ku "salên xelayê" wekî gelek herêmên Kurdistanê li vî gundî jî bandoreke xurt kiriye û wê demê jî gund vala bûye.

Werin em, ji devê Şikriyê Xecê, ji rewşa wê demê heta îro çi qewimîne hîn bibin...

Mamê Şikrî! Beriya her tiştî em dixwazin em we, ji devê we hîn bibin. Kî ye Şikriyê Xecê?

-Belê. Ez di sala 1941'an de didema "sala xelayê" de li gundê Êrkenda Perwariya Sêrtê hatime dinê. Malbata me ji Eşîra Garisan, ji mala "Babetan" e.

We got sala xelayê, ji kerema xwe re hûn dikarin behsa wê demê û rewşa civakê bikin?..

- Wê çaxê Şerê Duyemîn ê Cihanê dest pê kiribû. Di nav dewleta Ūris û Almanayê de şerekî gelekî dijwar diqewimî. Wê demê, dewleta tirk, ji ber ku erzak ji Almanya re bi rê dikir û ew erzak jî, ji dehl û deviyên Kurdistanê bûn, tiştê ku dihate çandin, dewleta romî dest datanî serê; ji bo rêkirina Almanayê. Ji ber vê yekê jî, di nav me de birçîbûn, qitlix, nexweşiyên giran dest pêkir, wekî gurîfî, xur û hwd. Ji sedemên van yekan jî, navên wan salan bû "salên xelayê"

Gelo piştî wan bûyerên ne xweş û dijwar, di nav we de veqetandin û qoçberiya ji axa bav û bapîran dest pê kir an na?

- Belê, belê! Wê çaxê ne tenê herêma Garisan û Botan, piraniya Kurdistanê di bin vê tesîra xelayê de man. Gundê me Êrkendê bi xwe, bêkemahî 100 mal hebû wê demê. Lê piştî vê xelayê, 93 mal bar kir, bi tenê 7 mal di gund de man. Piraniya wan kesên ku qoç bûn, derbasî binxetê bûn. Em çûn

Zaxo, Telehfar, Qamişlo, Amûdê, Mehmeqirê, Çiyayê Şengalê nav êzidiyan. Ji ber ku li wan herêman erzani hebû, xela tune bû, rez û pez, dehl û devî, nan û av zehf bû.

Ev koçberiya we ya binxetê, çend sal dom kir û li dijî vê yekê dewleta tirk bi nêrînekê çawa li we mêze dikir? Ji bo vegera we qet hewldana wan hebû gelo?

- Em li benxetê 3 sal man. Piştî 3 salan, dewleta tirk bang li dewletên Sûriyê û Iraqê kir, ji bo ku em dîsa vegerin serxetê. Dewletê got: "Werin emê we têr bikin, emê îş û kar bidine we." Me jî bawer kir, em hatin. Lê dewletê wê çaxê jî, li me xiyanet kir, ji paş ve li me xist. Xortê me tev girtin û şandin leşkeriyê. Hinek ji me xistin heps û zindanan, dest danîn ser mal û milkên me. Dewletê ev yek ne tenê bi serê xwe dikir. Wê, alîkarî ji şêx, axa û began stand. Pişt re jî, ji me "vêrgiya serane" (serê mirovekî/ê 15 banqinot) dixwestin. Lê pereyê tu kesî tune bû, 15 banqinot jî ne pereyeke biçûk bû. Wê çaxê jî, ji me re digotin: "Nexwe rahêjin tevr û berên xwe, rîyan çekin." Bi mehan ji serê sibê heta êvarê me dane şixulandin. 30 km, rîya Sêrt û Perwariyê, me bi xweydana eniya xwe çêkir.

Piştî ku dewlet hûn ji başûrê rojava ber bi Bakur ve anîn, ji we kes li wê derê man? Heger mabin, di navbera we û

wan de tu danûstandin çêdibûn?

- Belê man. Heta vê saetê jî pîsmamên me, xalet û metikên me li wê derê hene. Li wê derê zewicîne. Wê çaxê hinek kesan zarokên xwe yên 5-6 salî jî bo nanekî difirotin. Heta 40-50 salan hev û din nedidîtin. Beriya 7-8 salan jinek bi navê Leylêya xwişka Hecî Xelîlê Talî piştî 40 salan hate gundê me, cem birayê xwe Hecî Xelîl.

Pişt re hûn diyar dikin ku piştî wan xizani, rebenî, pest û kotekiyên rewşa we, ber bi başiyê ve diçe. Bostan û zeviye we şin dibin. Hûn dibin xwedî berx û beran. Vê rewşê çawa dest pê kir û heta kengê dom kir?

- Me bi salan giya xwarin, berû û kereng xwarin. Lê piştî 9-10 salan rewşa me, wekî we jî got, piçek be jî, ber bi başiyê ve çû. Li Diyarbekir û Sêrtê em çûn şixul, me heywan meywan peyda kirin, me ew xwedî kirin. Lê wê demê jî nêdihîştin em bi rehetî gepek nan bixwin. Axa û began, her dem dibûn maniyê nanên me. Beg û axa, şirikên qereqolan bûn. Dibûn yek, dest datanîn ser pezên me. Me, ne hêk ne mirîşk dixwarin. Me dianî didan axa, beg û zabîten qereqolan.

Mamo! Em werin ser rewşa îro. Hûn li metropolan belav bûne, rewşa gundê we û derdorên we çawa ne?

- Gundê me Êrkend ji 200 malê pêk dihat. Di sala 1993'an de, gund hate şewitandin. Wê demê 300 hawan top avêtin nava gund. Dotira rojê jî, digotin "Terorîstan ev yek kirine, pişt re jî we ew hewandine." Bi mehan li ser benderan bi me îşkence dikirin. Îro jî li derdorê, gund nemane. Îro jî hûn dibînin, em di vê derê de derketine.

SALIHE KEVIRBIRÎ

● 21 Adarê 1990

Zekiye Alkan li navenda Amedê ji bo protestokirina zilma li hemberî kurdan di cejna Newrozê de xwe şewitand. Mazlum Doğan jî li girtîgeha Amedê bi pêxistina çar darikên niftikê Newrozê pîroz dike, pişt re xwe dixeniqîne. Raşan Demirel jî li İzmirê di 1992'an de xwe şewitand.. û di Newroza 1994'an de jî li Almanyayê du keçên kurd Ronahî û Bêrîvanê xwe şewitandin.

● 21 Adarê

Di dîrokê de li hemberî zilmê serhilldana pêşîn (B.Z) di 612'an de kurdan bi serokatîya Kawa li hemberî zilma Ason, serî

hildan. Ew roj hem wekî cejna kurdan, hem jî wekî sersala kurdan hatiye qebûlîkirin.

● 21 Adara 1937'

Destpêka Serhilldana Dêrsimê. Roja 21'ê adarê gelên Dêrsimê pira Kahmûdê şewitandin û êrişî ser qereqola sinê kirin. Ev bûyer wekî destpêka Serhilldana Seyîd Rîza û Dêrsimê tê qebûlîkirin.

● 20 Adarê 1994

Serokê komîteya piştigriya Kurdistanê Theofilos Georgiadis ji aliyê du êrişkaran ve li Lefkoşeyê hate kuştin. ERNK'ê wekî berpîrsê kuştina Theofilos MIT'a Tirkîyê nişan da .

AWIR

Wê rojê

Kulîlkên Kurdistanê roja Newrozê serê xwe ji nav axa germ tînin der û rûyê rojê dibînin. Av wê rojê xwe degihîne guliyên daran, teyr û was wê rojê ji germiyana dizivirin warê xwe. Berx û karikên sava wê rojê dibin mêvanê heliza şîn. Bayê Newrozê zîpên zarokan dizivirîne û mizgîniya biharê dide wan.

Qulingên koçer wê rojê xîmê hêlî-nên xwe diavêjin, pezê kovî roja Newrozê xwe dikişîne bilindahiyên û li azadiyê digere. Avên ber keviya wê rojê digihînin nav robaran, birûsk Newrozê vedigeşin, ewrên reş û tarî wê rojê belav dibin li ber dengê wan. Belekahî wê rojê dikeve çiyayên Kurdistanê. Ararat wê rojê dest dide kar û barê xwe, Sîpan roja Newrozê serê xwe li nav mij û moranê tîne der û silavê dide Gerava (Gola) Wanê.

Ew roj, roja Munzûrê kovandar e, wê rojê Erez dilbixem, Zê dîn, Dîcle û Ferat evîndar in. Stêr wê rojê geş dibin û diçilvilin di hindava Deşta Heranê de, li ser Çiyayê Nemrûd roja Newrozê xweş e dîtina rojê, roj di Newrozê de dikeve birca beranan û berê xwe dide havînê.

Newroz roja hevdtîna aşiq û meşûqên kurd e. Şal û şepikên botanî wê rojê tene liberxwekirin, xencerên deban di Newrozê de dikevin ber şalên kermansahî; geriyên cemedaniya wê rojê xwar dibin ser gulakên xurtan. Dilber di Newrozê de belbiya têxin ber biskên xekek, xizem wê rojê şor dibin ser lêvên zerî esmeran, kemerên zivîn wê rojê li navtengên zirav tene alandin, lawên serbixêlî, keçên destbihene di Newrozê de diçin

geşta û seyranan.

Qralê kurdên Gotî Zarmûx û gire-girên wî, 4336 salan berî niha li ser xêr û bereketa çandina salê, roja Newrozê ji Xwedayê mezin Mardûx re spasî kirin. Hikumdarê kurdên Kasîrê herî navdar Cemşîd, 3892 sal berî me, di Newrozê de gihîşte Babilê. Bavê 17 şehîdan, Kawayê Hinavsofî wê rojê çû ba Deheqê Xwînmêj dadîti jê xwest. Dema ku berbankê (bersing) xwe yê hesinkariyê yê kavi li serê rimê xwe alandî û stranên azadiyê digot û di kolanên Nînovayê de li pêşiya gel dimeşiya.

Ew roj jî careke din Newroz bû. Ferîdûn wê rojê şûrê xwe ji kalanî kişand û tola bav û kalên xwe vekir û zîndanên Nînova wê rojê li ser serê Deheqê zulmker hilweşiya û wêran bû. Xanê Mukrî Kela Dimdimê û Birca Narîn, ji bo wê rojê da avakirin. Dengbêjên behdînan di Newrozê de kom dibin li ser Sûlava Amêdiyê. Şeqlava wê rojê dibe bûka herêma Soran. Cindiyên botan wê rojê agir hilkirin rex Birca Belek. Şîrnexê roja Newrozê bersiv da Egîd û hevalên wî, Mehabad û Qada Çarçirayê wê rojê ji feleka xayîn rojek borand. Bi hezaran şehîdên Helebçeyê çend rojan beriya Newrozê ketin ser axa sar û cemidî. Di Newrozê de birîndar bûn Wan û Sason, Dêrsim û Zilan. Keçên nûgî-hîştî li ser kela İzmir û Amedê wê rojê xwe avêtin nav agirî, xwe kirin qurban.

Wê rojê xweş e gerîna li çiya û geliyê Lalesê, Nowroz e roja Gaziyê, tolhildanê, hawar û meş e.

IHSAN CULEMERGÎ

ÇAVDÊRÎ

DILBIXWÎN DARA

Dema ku min sorik ji ser Helepçe rakir

Ji nişkê ve janneke giran kete serê min. Hêdî hêdî xwe avête nava dilê min û wekî ku tu bîrekê bikolî newaleke kûr di nava hinavên min de vekir. Ez wekî gêjekî avêtime ser rûyê zemînê. Wekî korekî ku di dilê wî de dîtina çelengiyê bibe hesret, wekî laşekî ku nikaribe navê welatê xwe bibêje, ez wekî biyan û koçerekî ku nikaribe konekî jî ji xwe re bike stargeh.. dest û lingên min hatine girêdan.

Li vir ezê vê carê ji xwendevanan lêborînê bixwazim, ji ber ku hinek caran ev pênûsa di nava tiliyên min de nikare yan jî naxwaze her demê pêşîra gotinan eşkere veke. Ev ne di dest min de ye, dema ku jan dikeve dilê min, qelema ku ev çend sal in rihet nebûye, wekî gurekî xwe di nava çavên bêdengiyê de lêdixe. Biborînin, ez ji we re vê nameya ku li ser van hêstîrên di çavên min de hatiye nivîsandin, di vê rojê de nikarim bixwînim. Dilê min naxwaze. Dixwazim her tiştî eşkere bibêjim. Ne hûn xwe biwestînin, ne jî ez. Dixwazim dilê xwe ji we re vekim, hûn jî serbest in, heya dawîya jiyana xwe li ser wê xeyalê avjeniyê bikin, xwe netirsînin, ez nahêlim hûn di nava wê xeyalê de bifetisin, aman.. bila fetisandin neyê bîra min.. bila ez wê kefa zer li ser lêvên zarokên xwe nebînim, bila çavên min li wê xwîna reş nekeve.. li ber xwe bidin û çiroka fetisandinê jî bir nekin.. Belkî ez ji çirokê bi dûr ketim, lê belê, ez çiqas jê bi dûr bikevim jî, ewqas nêzik dibim.

Di vê rojê de ez hatime kuştin. Min bi van çavên xwe yên kor mirin dît. Ev ne cara yekemîn bû, gelek caran ez hatibûme kuştin, lê belê ev kuştin ne wekî hemû kuştînan din bû. Ji nişkê ve ez girtim, haya min ji bûyereke wisa tune bû. Nedihate bîra min jî, tu caran min bawer nedikir ku ezê rojekê ji rojan werim kuştin. Tu caran min bawer nedikir ku wê qertelên reş goştê min bixwin û hestiyên min biavêjine rûyê însanan.. ! Ez ne mirovekî wisa bûm ku qertel goştên min bixwin û însan jî hestiyên min bikujin. Dema ku min çavên xwe yên kor vekirin, mirineke reş konê xwe vegirtibû, û însan dixwarin. Wê demê hemû dest li ber mirinê hatine girêdan, her kesê ji mirinê re tobe dikir, nedihate bîra kesekî ku xwe ber bi jiyane bikişîne.. Wê demê navê berxwedanê li min kirin. Û min li ber xwe da. Tenê daxwaza min ew bû ku stûna wî konê reş bişkînim. Ew rojên mirinê tu caran ji bîra min naçin. Kuştina her kesekî kuştina min bû jî. Ji bo min her canek însanek bû, her însanek canek bû. Reş, spî, sor... Her kes, ji ber ku di dilê her mirovekî de dilek heye, di çavê her kesî de ronahiyek heye û ji ber ku her canek, di sînga ezmanan de stêrkeke jiyane ye.

Gelo, ez mirovekî dîn bûm, hişên min ne li serê min bûn? Li ser cenazeyê her kesî giriya, bi dayîkan re li ber diwaran min şîn gerand, bi bavan re min eniya xwe qermiçand, bi zarokan re min devê xwe yê biçûk xiste çîçîk û pêşîrên dayîkan, bi keçan re destê min hatine henekirin, bi bûkan re ez xistime bin sorikan û bi zaveyan re ez derketime serbanên xaniyan û min şekirên di nava kaxetan de belav kirin.. Çi hate ser min, min kî kuştibû... Dilekî min hebû, min ew jî kire xelat. Rihêkî min hebû, her kesî ew ji xwe re dibir, niha jî her kes min dikeve û ji vexwarina xwîna min têr nebin. Min dixwin û diranên xwe ji goştê min bi sungiyên paqij dikin.

Rojekê ez însan bûm. Min ji her kesî hez dikir. Li pêşiya çavên min dinya bibû gulistanek. Keviran jî xwe wekî gul û nêrgizan xemilandibûn. Her tişt şîrîn û ciwan bû. Di çavan de hêvî dihatine dîtin, di dilan de evîn hebû û te li ser piştê kesekî kul nediditîn. Niha...

Li çepê xwe dinêrim zarokekî devê xwe xistiye pêşîra dayika xwe û jehrê dimije. Li rastê xwe dinêrim, kalek li ser gopalê xwe hişk bûye, destên li jor in, diyar e ku wî ji Xwedê hawar dixwest.. li pêşiya xwe dinêrim.. çavên min kor bibin, keç û xortekî lêv zirav xwe avêtine hembêza hev, xwestine ji ber mirinê birevin, lê çare nedîtine û rûyê xortê simbel tenik di bin porê keçikê de hatiye veşartin. Li pişt xwe vedigerim, dikevime nava tayekê, xwedaneke sar, min dide ber xwe, canê min dilerize û wekî ku tu rihê min bi kêran ji nava canê min derxîni, ezê çi bibêjim?! Di devê zarokekî pênc salî de pariyeke nanê hişk dibînim. Di çavên wî de gelek tişt hatine nivîsandin, te ji Şerefnameyê mezintir dîrokek di çavên wî zarokî de didit. Li aliyekî birçibûn, li aliyekî sêwîbûn, li aliyekî jî mirin.. Çirokeke dirêj e, kesek nizane çawa dest pê kir, wê çawa biqede. Hîna navê çirokê jî nehatiye nivîsandin.

Newroz cejna jiyan û mirinê

Kurd gelekî kevnare yê Rojhilata Navîn e. Hemdemê gelên wekî hîfît, sumer û yên din e. Her wiha xwediyê zehf adetên kevn e jî. Îro tu gel mîna kurdan Newrozê pîroz nake û lê jî xwedî dernakeve. Agirê wê bi ten û gewdeyên xwe gur kirine. Newroz Newroza kurdan e, ji ku hatibe, çawa dest pê kiribe jî. Ecem bi xwe jî di çavkaniyên xwe de navê "îda kurdî" lê kirine. Hevalê me

RAHMÎ BATUR bi şeweya xwe ya taybet li ser Newroza îsal sekinî.

Li her welatê cihanê, hemû millet li gorî adet û toreya xwe, beriya ku cejn bê, bi çend rojan haziriya xwe û wê rojê di-kin; mala xwe dixemilînin, ji xwe û zarokên xwe re cil û bergên nû dikirin, xwarin û vexwarinên herî baş amade dikin.

Hele wê rojê, ji şahiya zarokan re tu pîvan tune ye, her daxwazeke wan ji aliyê mezinan ve tê qebûlîkirin.

Werhasilê kelim; cejn, şahî û şênî ye...

Lê ji bo kurdan?

Ji bo kurdan cejn ne şênî, şînî ye... Roja mirinê, roja xatirxwestinê ye... Di nêzikahiya cejnê de, ne ji kêf û seyrane re, kurd xwe ji mirinê re, bi kefenê spî dixemilînin, lê ax, ku gelek caran kefen jî bi destê wan nakeve; bêkefen, bêgor û bênav diçin... Bêhawar... Ji bo şîn û giriye jî kes li dû wan namîne;

Wekî Helepçe...

Cejna biharê, cejna jiyan û azadiyê Newroz dîsa hat..

Dîsa tirs, dîsa şik... Kîn û guman...
Û kelekela xezeba dilê xwînmijan...

Gelo wê ev Newroz bi xwîna çend kurdan bê avdan, wê bi hêstirê çend dayîkan birînên vê Newrozê bêne kewandin? Wê di hişê kurdan de çend birînên bêderman werine vekirin? Çend kefen wê bîn dirûtin, wê çend gor bêne vandan?..

Dibe ku yek dilopek xwîna neyê rêtin û ji kesî re xebereke tal neyê gotin... Lê kurd her wê ne bi tirs û saw vê Newrozê jî pîroz bikin? Û heta roj bibe êvar, li ber dahol û zirneyê di govendê de jî, wê di kûrahiya dilê xwe de ne li benda agahiya kuştin û girtinê bin?..

Newroz hebe jî agir tune ye

Dewlet ji aliyekê ve, li Sêrtê, li navçeya Dihê (Eruh) tekelen erebeyan di-

hejmêre, hejmarên tekelan tesbît dike ku di Newrozê de kes agir hilneke, Newrozê pîroz neke. Ji aliyekê ve jî, êdî naxwaze Newrozê ji kurdan re bihêle, ew bi xwe jî lê xwedî derdikeve. Ji bo roja Newrozê "Millî Piyango" amade kiriye û li gorî agahiyên, roja Newrozê wê her derê bi rengên kesk û sor û zer bixemilînin. Yanê heta niha wekî kurdan; Newroz jî tune bû, vêga heye, lê ne ya kurdan e... Jixwe ji mêj ve, bi profesorekî xwe kitêbek bi navê "Ergenekon Bayramı Nevruz" (Cejna Ergenekonê Newroz) jî, dabûne nivîsandin. Navê nivîskarê wê, vê gavê ne di bîra min de ye, lê di wê kitêbê de dihate gotin ku Newroz di nav tirkên de, ji mêj ve wekî cejna biharê tê pîrozîkirin û ev cejn, cejna tirkên e...

Yanê Newroz hebe jî, agir tune ye... Jixwe hûn jî, baş dizanin ku roj heye, tav tune ye, lê kurdan tavê ji bo fesadiyê û bi taybetî jî, ji bo parçekirina welatê ku yekpare ye û nayê parçekirin, (dev ji parçekirinê berdin, nayê derizandin jî), derxistin e...

Wekî ku tê zanîn, dewletê hinek kitêbên ku di nav gel de bi navên "Kitêbên kart-kürt" tên naskirin jî, dane nivîsandin û di van kitêban de jî, tê gotin ku kurd tirkên çiyayî ne, lê ji ber ku li

Mazlum Doğan

Di Newroza 1982'an de bû destpêker

çiyân, di meşa li ser berfa qurşe de, dema piyê wan di berfa hişk de diçe û dengê "kart-kürt" derketiye, navê wan "kurt" danîn e...

Here mîro, ku tu neçî...

Ku min bizaniya zebaniyên dadgeha ewlekariya dewletê naxeyidin, minê ev pirs bikira:

Gelo dewlet, ji bo çî ev çend tîbûyê xwîna biharê ye?.. Ji biharê bêhteng e? Ji biharê re bi kîn û xezeb e?.. Ma biharê bavê wê kuştîye?

Ku, ji bo biharê ne yek, ji xwe re du cejn pejirandine, lê her du cejn jî qede-

Gotina Zekiye Alkan ya "Divê agirê Newrozê bi bedena mirovan gur bibe" dihate cih. Müslüm jî di Newroza 1994'an di li Almanyayê ev gotin pêk anî.

Peşkerê Zekiye Alkan li Şêmaniye. Zekîya Newroza 1930'î de xwe li Amerîkê şewitand.

xe kiriye û di her du cejnan de jî, xwî-nê dirêjîne:

1'ê Gulanê û Newroz...

Diyar e, ku koka neyartiya wan û biharê gelek kûr çûye, ev doz wisa bi cejnê, diduyan safî nabe... Em çi bikin? Navberîtiya me jî qebûl nake, nexwe însanetî nemiribû, me yê ew li hev bianîna lê... Dev jê berdê! Me çi ji neyartiya wan?

Tenê ev e ku ez pê aciz dibim: Çima spasiyeke bêqîmet jî nadine me kurdan, ku ev çend sal û zeman e, wan dev ji cejna xwe berdabû. Me pîroz dikir, li serê xwîna xwe rêt û heta îro pa-

Rahsan Demirel

Li Îzmîrê di Newroza 1992'an de xwe şewitand.

Bedriye Taş (Ronahî)

Herdu yan jî di Newroza 1994'an de, li Almanyayê xwe şewitandin.

rast û anî... Nexwe ez jî dizanim ku Newroz, bi navê Xwedê (haşa) cejna rehmetiyê (cehimî) Ergenekon bi xwe ye! Em tenê doza spasiya parastina Newroza wan dikin!.. Û hew... Lê, xûya ye ku zêde nankor in ev seba, wê spasiyeke bêqîmet jî nedine me...

Newroz

Cejna Newrozê ne tenê kurd, gelek miletên Rojhilata Navîn jî roja Newrozê (Nûroz, Nûroj) wekî cejna azadiyê, şikestina zilmê û destpêka bihar û jiyanê pîroz dikin: Kurd, afgan, belûcî, fars, tacik, ossed û hwd.

Li gorî rîwayetê, hikimdarê zalim ê bi navê Dehaq hebû ye, ku ji ber zilm û zora wî, wekî Şedad tê bibîranîn. Di kitêba Şerefhanê Bidlîsî Şerefnameyê de jî, ji şairekî kevn, ev rist hatine nivîsandin: "Qederê xwestiye ku erdên heft demsalan / Ji Dehaqê xwedî qerkerê Şedad re serî bitewîne."

Û rojek ji rojan êşa pençeşêrê li Dehaq dikeve, li ser her du milên wî, di rengê du maran de, du kunêr derdikevin. Çiqas hekim û loqmanên ku hene tene serê, lê dermanê êşa wî peyda nakin. Di dawiyê de yek ji wan dibêje ku, dermanê vê êşê mejiyê (mex) xortan e... Piştî ku serê du xortan jê dikin û mejiyê wan di her du kunêrên reng-

marîn didin û êşa Dehaq hinek datîne, êdî her roj, serê du xortan jê dikin û mejiyê wan di kunêrên didin... Piştî demekê amirê ku serê xortan jê dike, tê rehme, rojê xortekî azad dike û di cihê mejiyê xortekî de, her roj serê berxikekê jê dike, mejiyê berxikê di kunêrên Dehaq dide. Û amirê dilovan, her xortekî ku azad dike, jê re dibêje:

"Ji gund û bajaran derkeve, here serê çiyaran ku Dehaq pê nehese."

Kawa

Bi vî awayî, li çiyaran gelek xort kom dibin û di dawiyê de, di bin serokatiya Kawayê Hesinkar de êrîş dibin ser saraya Dehaq, serê Dehaq jê dikin û gelên Nînovayê jî bin zilma Dehaq azad dikin. Kawa dema dikeve saraya Dehaq û serê wî jê dike, bi agirê geş û bilind mizgîniya mirina Dehaq û mizgîniya azadiyê dide gel. Ev roja azadiyê bi navê rojê nû, bi navê destpêka jiyanê, Newroz (Nûroz, Nûroj) hatiye binavkirin.

Lê li gorî hinek lêkolîneran jî, Newrozê ne bi vê rojê dest pê kiriye. Newroz cejneke bêtir kevnare ye û kurdan roja serhildana xwe bi zanebûn rastî cejna Newrozê anîne.

Newroz, çendî di roja 21'ê adarê de tê pîrozkirin jî, di kovara "JIN"ê de du nivîskarên kurd ên bi navê Kurdiyê Bidlîsî (Xelil Xeyalî) û Memdûh Selîm di sala 1919'an de di nivîseke bi sernavê "Kawe İhtilalî (İhtilala Kawe)" de roja vê bûyerê wekî 31'ê tîrmehê didine nîşan û vê rojê ne bi navê Newroz, bi "Cejna Kurdan ya Kaweyê Neteweyî" nîşan didin. Û 21'ê adarê jî wekî sersal hatiye nîşandan. Lê ev rast be jî, Newroz ji aliyê gel ve di 21'ê adarê de tê pîroz kirin û êdî cih girtiye, li gorî me êdî kes nikare vê biguherîne.

Nilgün Yıldırım (Bêrivan)

✓ **Cejna Newrozê**
ne tenê kurd, gelek miletên Rojhilata Navîn jî roja Newrozê (Nûroz, Nûroj) wekî cejna azadiyê, şikestina zilmê û destpêka bihar û jiyanê pîroz dikin: Kurd, afgan, belûcî, fars, tacik, ossed û hwd.

✓ **Newroz, çendî di roja 21'ê adarê de tê pîrozkirin jî, di kovara "JIN"ê de du nivîskarên kurd ên bi navê Kurdiyê Bidlîsî (Xelil Xeyalî) û Memdûh Selîm di sala 1919'an de di nivîseke bi sernavê "Kawe İhtilalî" (İhtilala Kawe) de roja vê bûyerê wekî 31'ê tîrmehê didine nîşan û vê rojê ne bi navê Newroz, bi "Cejna Kurdan ya Kaweyê Neteweyî" nîşan didin. Û 21'ê adarê jî wekî sersal hatiye nîşandan.**

Aramê Tigran di nav kurdan de mezin bû, adet û kultura wan hilgirt, ji wê yekê jî dibêje:

'Ez kurmancî ji ermenî xweştir distrêm'

Aramê Tigran dibêje:
"Ez bi kurmancî ji zimanê ermenî xweştir distrêm."
Sebeba vê jî wiha nîşan dide: "Bavê min Tigran Melîkiyan wisa kir ku ziman û hunera kurdî di ruhê min de şîn bibe. Ew her tim bi diya min re bi kurdî dipeyivî. Ji sibehê heya êvarê bi kurdî klam digotin."

û ermenî hebû, min gelekî ji wan hez dikir û min dixwest her demê stranan bi kurdî bibêjim."

Bi çar zimanan distrîne: Kurdî, erebî, ermenî û yewnanî. Ew dibêje: "Bêhtir stranên kurdî û erebî li xweşiya min tên. Stranên bi wan zimanan gelekî şêrîn in."

Kurd û ermenî bi sedsalan di nav hev de jiyane. Jiyanê wan a civakî û kulturî tesîr li hev kiriye. Aram di nav kurdan de mezin bû. Ew dibêje: "Min tore, adet, ehlaq, orf û kultura kurdan hilgirtiye. Bavê min î ku gelekî girîngî dida hunerê, alîkariyeke mezin di wî warî de ji min re kir."

Cîranên me

Alîkarê wî yê hunerê bavê wî bû. Ew bîranîneke xwe wiha tîne ziman: "Bavê min tim û tim ji min re digot: 'Kurê min ez ji Tirkîyeyê hatim û bûm cîranê kurdan. Rabûn û rûniştina me, orf û adetên me tev bûne yek, klam û stranên me jî nêzîkî hev in.'" Bi kurtasî digot, gava te dest bi klam û stranan kir divê tu kurdî ji bîr nekî."

Aram ji bo têkiliyên kurd û ermenîyan wiha dipeyive:

"Ji bo ku biratiya kurdan û ermenîyan were xirabkirin, dagirkeran roleke mezin listine. Di dîrokê de her du gel mîna bira bi hev re jîne, gelekî alîkariya hev kirine û ji hev re bûne pişt. Ji bo ev biratî xurt bibe, gerek e ev her du gel

Aramê Tigran:
Gerek e kurd û ermenî bi hev re bimeşin. Xurtkirina vê têkiliyê wezîfeya me tevan e.

bi hev re bimeşin. Xurtkirina vê têkiliyê wezîfeya me tevan e."

'Bi kurmancî xweştir distrêm'

Aramê Tigran dibêje: "Ez bi kurmancî ji zimanê ermenî xweştir distrêm." Sebeba vê jî wiha nîşan dide: "Bavê min Tigran Melîkiyan wisa kir ku ziman û hunera kurdî di ruhê min de şîn bibe. Ew her tim bi diya min re bi kurdî dipeyivî. Ji sibehê heya êvarê bi kurdî klam digotin. Pir helbest jî bi kurdî çêkirin."

Di salên 80'yî de li Êrîvanê rojekê xanima Aram diçe sûkê. Di rê de jineke kurd wê di-sekinîne. Jê dipirse: "Aram kurd, tu

ermen î, we çawa hevdu girt?" Xanima wî dikene û bersiv dide: "Xwişka min bi xwedê em her du jî ermenî ne." Jinik lê vedigerîne: "Ez bawer nakim ku Aram ermenî be." "Çima?" Jinik jê re dibêje: "Ji ber ku Aram wisa bi ruh û can klamên kurdî dibêje, tu kes bawer nake ku ew ermenî ye."

'Ne hewceyî makyajê ye'

Aramê Tigran, ji hunermendên ciwan jî ve dixwaze: "Ez hêvî dikim ku hunermendên me gava klaman dibêjin, ruhê kurdî, xweşîkbûna wê ya kurdî xerab nekin. Bila zehf makyajan nekin, meqamên kurdî çawan in bila wisa bêngotin. Hunera me pir zengîn e, ne pêwîst e em bixin bin bandora biyanan."

Aramê Tigran ji bo şervanên azadiya Kurdistanê jî gelek stran çêkirine. Ew dibêje: "Di dema şoreş û têkoşînê de huner dikare wezîfeyêke pir mezin hilde ser milên xwe." Ew wezîfeya xwe bi stranên Mazlûm, Egîd, Firat û Newroz tîne cih.

A. ARAM

Di vê heftiyê de li Navenda Çanda Mezopotamyayê çalakiyên çand û hunerê wekî konser, pêşangehên wêneyan û axaftinên li ser çand û hunerê hene. Her wiha vê heftiyê wê filmê belgehî yê li ser Yılmaz Güney were pêşkêşkirin.

● **17.3.1996 - Şemî**

Demjimêr 14.00 Şanoya MKM'ê Jiyana Nû/ Rojbaş.
Demjimêr 18.00 Konser Gülbahar.

● **20.3.1996 - Çarşem**

Pêşangeha Kevneşopî ya Newroza 96'an

Wêne Fevzi Bilge, Süleyman Danışman
Peyker (Heykel.) Türkan Akkulakkoç.

● **22.3.1996 - İn**

Demjimêr 18.00 Konsera Tümer Avcı

● **23.3.1996 - Şemî**

Demjimêr 12.00 Belgefîlma Yılmaz Güney û
axaftvan Ahmet Soner, Şanar Yurdatapan
Demjimêr 16.00 Konsera Ahmet Kaya

RÛDAN

Serokatiya peyvan

TÎŞK

SÎRWAN REHÎM

Yekêti Rojnamenûsanî Kurdistan

Despêkî şitekan debê dan bewe da binêyin ke, rojnamey kurdî le ser destî mîrxasani biwarî rojnamenûsîman, gûrêkî way be xowê bînîwe ke, gelî kurd be pîrozîyewe temaşay rojnamey kurdî biken û laperekanî be singewe binûsênin û be çeşnî rojname rûzerdekan neyken be xwan (sifre), yan le şitûmekî nealênin. Herwesa roşnîbîran le erşivî taybet da bîparêzin û çawî rêzî têbibrin. Diyare, em gûre lebar û ew rewşê pîrşingdarey ke, bizavî rojnamenûsîmanî pêgeyîştîwe, le xora û beşêkevit niye.

Belkû le ser destî rojnamenûse be emek û canfidakanî kurdewe berceste kirawe. Ewaney mamexemey peyiv, merekeb, lapere bûn û destiyani le malbatî xo berdawe û êşikyan be diyar teqeteqî çapxanewe girtuwe. Aşkiraye ke le seretay em karwanewe, serqafleçî wekû: Mîqdad Mîthed, Pîremêrd, Mûsa Anter, Salih Yusifî, Şakîr Fetah, Huseyin Çelebî, Ferhad Tepe, Ersên, Aysel Malkaç û şehîde nemirekanî tirman hen, ke debê û pêwîste bew perî hurmet û giranbehayewe seryan bo danewênin.

Emro rojnamenûsanî Kurdistan wekû pêwîstiyekî giftûgo newîste, hewcedarî yekêti xoyanin, nek her wextî hatuwe, belkû direngîşe. Belam, aya lem rojane de, ke kongirey damezrandinî yekêti nawbi-raw" le şarî Köln be encam geşti, tiwanra zorîney rojnamenûsanî Kurdistan le amêz bigîrê?! Bêgûman nexêr. Be çawpoşin le yek diwanê beşdarani tir hemû le bakûrî Kurdistan bûn. Başe bo debê le yekem hengawewe, yekêti rojnamenûsan rû be rûy rewşêkî weha bikrêtewe û be qelemî hemû zarawe corbe corekanman ew mîrge nexemlênrêt?! Be boçûnî min giriftêkan çend giriftêkî, le serûy hemûş yanewe, giriftî ziman rêgirêkî gewreye. Zorîney ew bira delalaney ke lem kongireye da beşdar bûne, be zimanî tirkî qiseyan kirduwe!! Be daxewe serbarî ewan ke rengbê hendêkiyan biyanûy ewe bihêninewe (Kürtçe olarak kendimi ifade edemiyorum) Serokî PKDW, berêz Yaşar Kayaş, be tirkî qisey kirduwe. Diyare hez û hurmetî ême baranber be mamosta Yaşar kaseyekî lêwawlêwe û xwanexwaste xebatî berêzyan çî le biwarî rojnamenûsî û çî le biwarî siyasîş da kem nakeynewe, belam be boçûn û ramanî min qisekirdinî Serokî Perleman, le civînî awa fermî û firawan da, be tirkî şitêkî xerîbe.

Be herhal, ême wekû sedan carî tir hêvîdarin ke, birader û hevale roşnîbîrekanî bakurman, dest le berokî zimanî tirkî berden. Lewra tenha rêyek xalî yekgirtineweman bêt û bimangeyenête malî mebest, zimanî neteweyî xoman e. Debêt kes be çawî xwar û xêçwe tēynerwanêt, dena tûşî be tûş heldêrî fire sextewe dê.

Be hîmay ew rojek ke tarmayî zimanî tirkî le serman derewêtewe û be zimanî xoman deaxivîn, denûsîn û xewdebînin.

Wêray serfirazî bo Yekiyet Rojnamenûsanî Kurdistan.

Li gorî dem û mercan ji bêje û peyvan hinek bi qasî ewrên biharê tijî dibin, di devê bindestan de dibin hêvî, dibin bombe, dibin qîrîn û ken. Li layê din ew peyv çiqas bîn bilêvkin, ewqas ji zordar û dagirkeran re dibin tîrs, xewê li wan diherimînin. Dîsa her peyvek bi kedeke mezin, bi herikandina xwîne dixemile.

Her çiqas ji wan peyvan hinek di pêvajoya dirokê de car caran bi pêş ketibin jî, tu car bi qasî îro ew peyv ji çanda me re nebûbûn serok. Mînak: "Azadî, çiya, şer, bindestî, welatparêzî, zordestî, serhildan, pakrewanî, aşîfî, biratî, serxwebûn, fêdekarî..."

Belê, carinan yek peyv pir tişt e, pir bi wate ye û giranbuha ye, bi nîrx e. Ev gotinên J. Paul Sartre jî vê baş ronî dîke: "Ê ku cemaweran digihîne azadiyê, ne bi tenê çanda teknîkî ye, her wiha yek peyv jî çand e. Çanda layiqî gelan jî ev e. Tiştê ku hatibe jibîrkin, wê bi bîr tîne. Lew re tu kes di şûna me de naponije." (1)

Mamoste İsmail Beşikçi jî girîngiya mercan wiha bi lêv dîke: "Mirov dikare hinek bêjeyan li gorî mercên rojane bi wateyan dagire." (2)

Ta çend salên çûyî mirovan bigota "çiya" bilindî, sar û serma, zozan, mîşin, ba û berf bi wê peyvê re di hişê me kurdan de şewl dîdan. Îro dema mirov dibêje "çiya" rengê çî-

rokê diguhere; serfirazî, azadî, serbilindî, qehremantî û fedekarî tê bîra mirov, ewqas jî tîna di dilê mirov de sor dibe.

Seydayê mezin Cegerxwîn di helbesta xwe ya bi navê "Direvim" de bedewiya wê peyvê wiha rave kiriye: "Hevalê hêja megîrî, çiya cihê şêra ne/ Dîwarên rûmetê ji serê mîran e."

Wan peyv û gotinan di gelek nivîsaran de cihê xwe baş girtine, pir bi wate ne: "Zanebûna neteweyî mîna tovekê di hişan de tê çandin û gelê me rastiya xwe baş nas dîke." (3) Wê her tim hinek peyv di gel têkoşinan bi pêş bikevin, çand û toreyê bixemilînin. Ku mirov wan peyv di dilê xwe de veşêre û di hişê xwe de girê bide, wê hişê mirov pûç bikin û di dilê mirov de bikin kul.

Em dîsa guh bidin banga J. Paul Sartre: "Ku nivîskar di warê wêjeyê de be, azadiya ku di cîhanê de tim di talûkeyê de ye, divê azadiyê bi lêv bike û peywira banga azadiyê hilde ser milê xwe.. nivîskarê/a ku neketibe vî warî tawanbar e." (4)

Çavkanî

- 1-4: *Denemeler, J. Paul Sartre, Soy yay. Çevirenler: Sebahattin Eyüboğlu, Vedat Güllol, Şubat 1994 sayfa: 62-31*
- 2: *Tunceli Kanunu (1935) ve Dersim Jenosidi, İsmail Beşikçi, önsöz.*
- 3: *Özgür Halk, 15 Kasım 1995, S.60*

CİHAN ROJ

Ji deftera Mizgînê

Mizgîn Dîmen ev zargotin dan me.
Ew ji heşt mehiya xwe pê ve li Stenbolê dijî û zimanê xwe ji bîr nekiriye.
Her wiha bi çanda xwe jî radibe.
Ew ji gundê Kurika Mêrdînê ye û xwişk û birayekî wê jî heye.

Pîrê û dîk

Pîrê danê xwe dişûst. Danî ser xênî. Dîk çû nikulek lê xist. Pîrê kevirek li dîk xist, çavê dîk derxist. Dîk ket rê û çû. Xelkê jê re got, "Dîko." Got: "Ji min re nebêjin dîko, bibêjin Dîkil Axa." Gotin: "Dîkil Axa tuyê herî ku?" Got: "Ezê herim dî eskerê giran. Bînim ser pîra dudiran. Çavê min derxistiye ji bo libik dan."

Henê û Bermotko

Henê û Bermotko çûn çolê. Li şivanekî rast hatin. Gotin: "Ho şivano!" Şivan got, "Hê." Gotin: "Sê komik ax li ber deriyê me ne. Komika navê mifta me tê de ye. Û şîva me li ser êgir e. Û nanê me di tûr de ye. Daleqandî û tu nerî rex wî ha." Şivan got: "Na na." Piştî ku ew çûn, şivan çû mifta wan derxist. Nanê wan û şîva wan xwar. Hestî xist tûr û ew daleqand. Û di beroşê de gû kir û çû. Henê û Bermotko hatin malê. Li şîva xwe nêrin ku bûye pelûl û nanê wan bûye hestî.

Bermotko got: "Henê Henê!... Mişk li ser bêvila te heye." Got kixk û ew jê kir. Çiroka min jî we re xweş, ka teloşik zebeş.

Kundê serê şêrê

Got cih û warê bavê min lê. Pîrê, hundir rêş kir. Seriyek çortan dît danî ser piyê tiftkê. Got ew der cêwî bû. Mirîşkê nikulek lê xist, got "Ji bênevî bû." Pîrê şonikek lê xist, tirek kir, got "Ji çemtaqetî bû."

Pîrê heft werîs li piştî xwe girê da, got: "Ji weyneki bû."

Mamik

Hanîka manîka
Ferşê dara kanîka
Rê neda aşvanîka.

(qeşem)

Tenûra himhimî
Tije nanê genimî.

(hingiv)

Ho dibêjim
Tevşo dibêjim
Bi nav dikim
Û nabêjim.

(tevşo)

Şikeftik reş
Tije mîhê beş.

(dev û diran)

Himzekê
Piştî xwe venekê.

(melkes)

Lem lemo
Li ber çemo.

(aş)

Simê gê
Tije xwê.

(hinar)

Pîra qermiçî
Darik di qûnê de.

(mewij)

Kundirê daleqandî
Cava lê beliqandî.

(pîreka bihemil)

Hilindir milindir
Law ji bavê bilintir.

(agir û dûxan)

Sor sorko
Erdê dikolkol.

(dilop)

Tiştek mast
Li deştek rast.

(hêyv)

Şivik ter
Li gûher.

(mar)

Qalikê kûsî
Heft tebeq e.

(pîvaz)

Dîzika daniya
Li ser xaniya.

(stêrik)

Bizina kember
Xwe da hember.

(kêç)

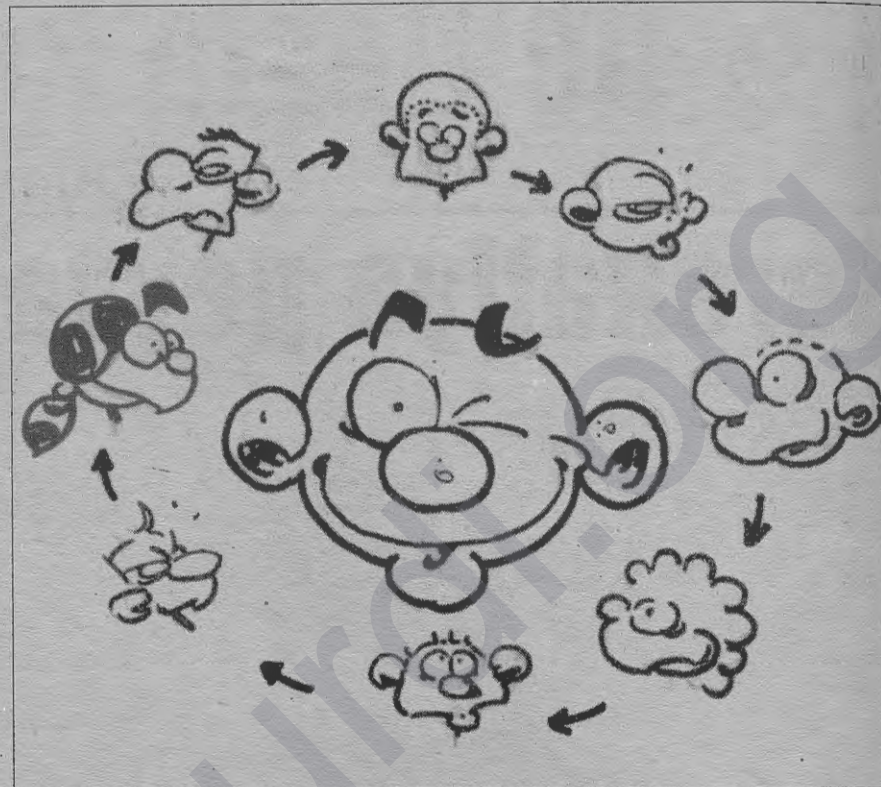
Berhevok

Ez vê dirêsim
Yek dirêsim
Pelûlkê çedikim
Dialêsim
Hewara min, pismamê min
Romîka girtiye dora min.

Hejmartin

Yekê yekanokê
Çepilxana xana gijo
Dosta inê ser miştîne
Heba tirî vingir virî
Çanguçeyî qûlqûleyî
Barûteyî bîst li te yî

Yek û yek
Teyrikê belek
Zaza bilbil

Dermanê dil
Şekr û şema
Li ber çema
Çem çiqçiqî
Av tê nema
Ez zîwana
Nav genima
Tu fincana
Dest hakima
Poçkê bi dû
Bi erdê çû
Heta tu çû
Aqlê min çû.

Yek dido
Bahwer sisê
Çeqla fisê
Mamo dîno
Kevrê şîno
Qesra Elî
Çardeh derî
Yek jê teter
Yek jî meter
Heya sibehê
Allah û ekber.

Go êvara we bi zirilê
Eyn û xeyr û zirçêlê
Go cilki deyn û rapêlê
Ez nehatim rapela we
Ez hatim çingilvilgî
We leplepûki me
Hatiye Emê
Jê re çeqlafiskî çêkin.

Hop hopê
Qere topê
Deva mala mîra
Li ku diçêrî?
Li qeleç
Çi dixwî?
Nan û goşt
Çi dirî?
Safi herî.

Lo pismamo
Tu pismamê min î heq î
Tu dismala dorbideq î
Ez te nakim
Hek tu biteqî.

Lawê mala guhcemidî
Giyayê çola me seridî
Te ez nanîm
Te yek din dî.

Gurî gurî qaqa
Ser dara simaqa
Çûye ba xatûnê
Tif kir devê qûnê
Ji bo qalibek sabûnê.

Çiq û çiq
Çeqmaqê çik
Çiya miya görmemişim
Ew kî bû li nav baxcana?
Baxcana şax berdane
Şimdi qader boyledir
Bilmiyorum ismî nedir.

Çivanok

Tacê tu çi top tacî
Tû gindirî min tû xwar
Gû gindirî min tu xwar.

Heft baq derzî
Derzî bi derzî
Di qulka derzî
Di ya min de bezî.

Kurm qurm qul kir.

Kerê boz
Di rizdê de zirya.

Tir û tivir di kevçî de
Min tivir xwar
Tir ma di cî de.

Du xonçe ji baxçeyê helbesta kurdî

Di nav weşanên Avesta de du pirtûkên helbestê derketin. Ji van pirtûkan yek jê ya Reşîdê Kurd e ku li bakurê Kurdistanê nayê nasîn. Yek jî pirtûka Şîrên Windabûyî yê Cegerxwîn in. Weşanxaneya Avesta, bi weşandina van pirtûkan du nîrxên heja yê toreya kurdî derxistine ronahiyê.

Şaîrekî kurd, lê ne Kurdistanî

Helbestvanê kurd Reşîdê Kurd, bi eslê xwe ji Dêrika Mêrdînê ye, lê ji ber zilma komara tirk çû-

y e

binxetê, li wir bûye endamê Partiya Komunîst a Sûrî. Di pirtûka ku bi navê "Ez" hatiye weşandin de helbesta yekemîn a bi navê 'Basên Bêrûdê' bi şeweya xwe gelekî balkêş e. Di pirtûkê de ji bilî vê helbestê hemû helbest bi pîvana kîteyan û li ser şerê çinayetiye yê li Sûriyeyê hatiye nivîsandin. Bi taybetî helbesta bi navê **Kerwan** "Serpêhatiya Sûriyê di deh salan de: 1949-1959" tîne zimên. Di nava pirtûkê de bi giştî careke tenê navê Kurdistanê derbas dibe, li wir jî mebest bakurê Kurdistanê ye. Dîsa di nava çend helbestan

de kurd derbas dibe, lê doza neteweya kurd di helbestan de nîne. Çi dera ku lê welat û millet derbas bibe, mebest jê millet û welatê Sûriyeyê ye. Heke mirov Reşîdê Kurd di çarçoveya vê pirtûkê de binîrxîne, ew kurd e, lê ne kurdistanî ye. Ew çiqas doza kurditiyê neke jî, ji ber ku helbestên xwe bi kurdî nivîsandine, di nava toreya kurdî de cih digire. Her wiha bi helbesta

"Basên Bêrûdê" di helbesta kurdî di pêşketineke dîrokî pêk aniye. Divê bê gotin ku di hin helbestan de jî ceribandînen bi vî rengî hene.

Kurdistaneke sosyalîst

Dema mirov helbestên Cegerxwîn û yê Reşîdê Kurd dide ber hev, di warê şeweya nivîsandinê de gelekî dişibin hev, lê ji aliyê naverokê ve cuda ne, ji ber ku ji helbestên Cegerxwîn bêhna Kurdistanê difûre. Cegerxwîn jî doza sosyalîzmê dike, pirtûk bi vê helbestê dest pê dike:

"...Kurdistana ez dixwazim: Tê de partî bî serok/ Lawê karker serkomar bî, lawê cotyar bî wezîr/ Nahêlim sermayedar çêkin hêlinên kapîtal/ Çunkî Kurdistana sosyalîst e min her dem di bîr..." lê xweş xuya ye ku ew doza Kurdistaneke sosyalîst dike. Di pirtûka Cegerxwîn de helbesta li ser kuştina Seîd Elçî û helbesta bi navê 'Miletek... Şûreşek...Zilamek' jî aliyê naverokê ve gelekî balkêş in. Helbesta bi navê "Waytî li heyvê daniye" ku wî wergerandiye kurdî, bi cihêrengiya xwe dîhna mirov dikişîne.

SAMÎ TAN

Navnîşana xwestinê: Weşanên Avesta Asmalî Mescit sk. 35/37 Şahinhan No: 211 Beyoğlu İstanbul Tel-faks: 251 71 39

BIŞENG ANIK

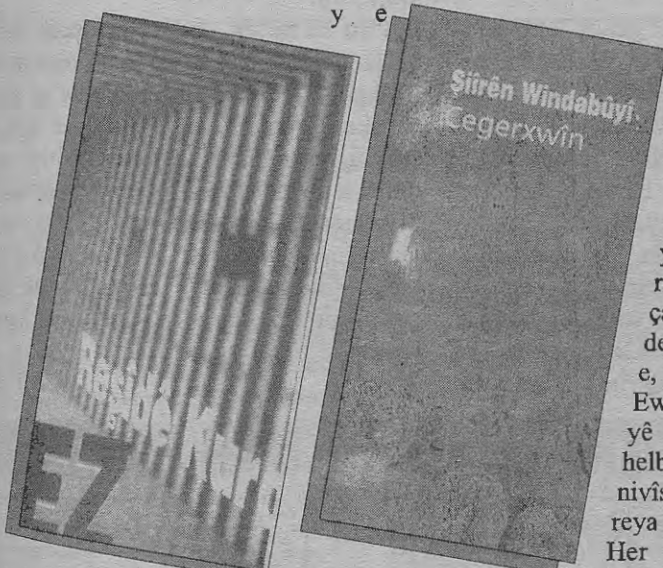
Xwişka Bişenk pir delal e
Kulîlka li hêla Botan e
Pir şêrîn û nûciwan î
Sembola keçên kurdan î

Xwişka Bişeng şehîda me
Sembola serhildana me
Kulîlka li nav baxê me
Tim bûka welatê me

Lê kirin îşkence û lêdan
Wê digot bijî berxwedan
Girtiye rêça Mazlum Doğan
Her dem tuyê bijî li dilê kurdan

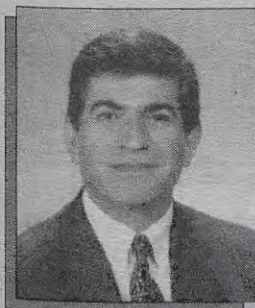
Bişeng Anik di Newroza 1992'an de li Botanê li bajarê Şîrnexê li hemberî lêdan û îşkenceya hovan li ber xwe da. Ew bi destê dijminê hov hate şehîdkirin.

Li ernavê hevalên wê
Talat Dayan

Qedehek av, dijminatiya dîn û xayîntî

OSMAN ÖZÇELİK

E v çend meh in ku navekî ji me re nû, di qada welatparêziyê de peyde bû. Bi hezaran welatparêz hene ku me navê wan nebihîstîye. Dibe ku ev kes gelek bi nav û deng bû, lê belê ji cehaletiya xwe min ew nas nedikir.

Di rojnameya "Demokrasi" de nivîsên wî hatin weşandin. Ji nivîsên wî min fêhm kir ku, kurdekî oldar e, her çiqas kurdariya xwe bi awayekî fediyok dianî zimên jî, min digot qey wekî her kesî ew jî dizanin ku ew dewleta bêwijdan, jiyane li kurdên ku xwedîtiyê li nasnameya xwe dikin teng dike. Divê mirov xwe piçekî biparêze..

Min pîrsa wî kir. Ew ji partiya Refahê veqetiyabû û kurtedemekê şewirmendiya Serokê Belediyeya Stenbolê yê ji Refahê kiribû.

Paşê? Paşê di rojnameya "Azadiya Welat" de bi navê "Dîn, kurdariyê û polîtîka" nivîseke wî hate weşandin, di hejmarê 3-9'ê adara 1996'an de. Di vê hejmarê de nivîseke min jî hebû. Min ya wî berî nivîsa

xwe xwend.

Ez çî bibînim. Nivîskarê me yê kurd ê îslamî ne wekî ez difikirim kurdekî şermok e. Tu nabêjî ew feylezofekî kurdan e. Peyv û gotinên ji barê xwe girantir, dike.

Di 4'ê reşemîya çûyî de, Enstîtuya Kurdî bi navê "Pirsgirêka Kurd û Riya Çareserkerinê" sempozyûmek pêk anibû. Li ser navê HADEP'ê jî ez beşdar bûbûm. Akın Birdal, İsmail Nacar, Bahri Zengin û Kemal Bayşal û hwd. panelîstên din bûn. Meha Remezanê bû û ez bi fitar bûm. Min pêwîstî nedît ku ez xwe wekî kesên rojgirtî bidim xuyan. Min qedehek av vexwar, cixareyek kêşa, min çî dizanî ku feylezofê me jî di nav guhdaran de ye. Û yekê nake didu, ewê rabe nivîsa xwe ya yekemîn a di rojnameya Azadiya Welat de li ser vê qedeha avê binivîsîne û bi behaneya qedehek av tiştên negotî ji min re û ji rewşên bîrên kurdan hemûyan re bibêje. Camêr di qedehek av de pêlên zeryayê rakirîye.

Her çiqas wî navê min nedabe jî ez bi qasî wî ne nazik im. Ezê navê wî bidim. Navê wî yê bi xêr; Mehmet Metiner e.

Di sempozyûmê de min gotibû "Rojekê ku ermenî bixwazin veşerin, dil û hembêza kurdan ji wan re vekirîye. Ji ber ku em dost û cîranên hevûdu yê dîrokî ne." Me gotibû "Em bawer dikin ku hemû gelên dinê bira

nin." Roja din rojnameya Akşam (Şev) di rûpela yekemîn de û wekî nûçeya yekemîn nivîsî ku, me daxwaza dewleta kurdan û ermenîyan kirîye. Bi vê gotinê, eşkere bûye ku em li ser navê Abdullah Öcalan diaxivin û tîkiliyên ermenîyan û PKK'ê bi vê sempozyûmê careke din jî eşkere bûye(!)

Min bihîst İsmail Nacar jî giliya min kirîye, li cem serokê giştî yê partiya me. Gotiye: "Hûn çima mirovên wilo dişînin civînan. Di meha Remezanê de cixareyan dikêşe û piştgiriya filehan dike." İsmail Nacar, şexsiyetekî tî naskirin e. Em dizanin ew ji kê re dixebite û ew li dûv çî ye. Rojnameya Akşamê jî wekî navê xwe, tarî ye. Me bersiv neda herduyan.

Lê belê Mihemedê me wisa ye?
Ma bêbersiv dibe?

Min dixwest nivîsa wî bîkêmasî ji nû ve li vir binivîsînda. Mixabin cih teng e. Ezê bi kurtaî çend notan jê bigirim.

Em bibînin ka bê feylezofê me çî gotiye. "Rêberên mîna Seyîd Ubeydullah Nehrî, Mîr Bedirxan, Şêx Mehmûdê Berzencî, Mele Mistefa Berzanî, Seyîd Abdulqadir û Şêx Seîdê Paloyî di tîkoşîna gelê kurd de... bi qasî nasnameya xwe ya millî, bi nasnameya xwe ya olî jî hatine nasîn... wesfê wan î serwer, oldariya wan e..."

Sardir sermadir

Li Şemrexa Çiyayê Mazî, mirovek bi navê Biroyê Hemkê Bedo heye, (Her hebe mirovekî hêja ye). Dema dibistana pêşî, rojekê bi derengî diçe dibistanê. Mamosteyê wî jê dipirse:

– Tu çima dereng hatî? Biro wiha bersivê dide:
– Mamoste, sardir sermadir. Şorba sibê germdir. Heta Henikê danî û ben xwardir. Û heta ben geldî Evdolko zil çaldî. Ne bela min dir.

ÇIYA MAZÎ

Îfadeya dijwar û dardekirin

Omerî Malbatê Keleş, bi zanebûna zimanê tirkî li herêma Omeriya, nav dabû. Gundên ku lê dihêwirin, tim û tim keyatî para wan bû. Dema ku ji malbatên bihêz dipirsîn: “Bona çi sedemê we mixtarî (keyatî) winda kir?” Digotin: “Wele ev malbatê Keleş bi tirkîya xwe keyatiya gund ji me standin. Kuro, ew bi tirkî mîna bilbil in.” Di sala 1954’an de hîlbijartinek li Tirkîyeyê pêk tê; di navbera Partiya Komar a Gel û Partiya Demokrat de. Li herêma Omeriyan, beşa Etmankî di Partiya Demokrat de, beşa Mehmûtî jî di Partiya Komar a Gel de cih girtibûn.

Roja hîlbijartinê, li gundê Xirbêbelikê, li ser sindoqa dangan, di navbera mirovên Etmankî û Mehmûtî de pevçûn derdikeve. Ehmedê Mihemed Can (mîrovê Etmankî) jî CHP’ê (ji Mehmûtîyan) bi navê “Etmán, Hesên û Tahír” se mirovan dikuje û direve.

Piştî salekê tê girtin. Mahkeme dibe. Dibêje, “Haya min jê nîn e. Ez li binxetê bûm. Berî ku ez bême girtin, bi du rojan ez derketibûm serxetê û hatim girtin.” Li ser vê yekê heyeta dadgehê biryara keşfê

dide. Têne gund. Li dîtyaran (şahidan) digerin. Ji ber ku kesekî bi tirkî bizanibe tune bû, keyayê gund Evdê Mala Keleş dibe dîtyar.

Dadger jê dipirse: “Li ser bext, dîn û îmana te, tuyê ya rast bibêji. Ka bûyer çawa bûbû?” Evdo bi tirkî dibêje: “Min Ehmedê Apê Mihemed Can dît ku tiving di dest wî de bû û min dît on bês tene mermî vûrdî. Teq teq teq... On bês tene mermî vûrî. Kirivê min Etman û Hesên Apê Omer oldurdî. Û serê min di bin kevir de bû. Biz gormedî. Hakim beg, wele tele bile serê min di bin kevir de bû, biz gormedî. Û ji min pê ve jî şahid mahid yoxtir.”

Piştî ku heyeta dedgehê ji gund derkeve; gundî gişt li Keya Evdo dicivin û dibêjin: “Selî ela Mûhemed! Ew çi îfadeyeke dijwar bû, wele me kesê weha şatir û jêhatî û bi tirkî wekî bilbil ne dîtibû û ne bihistibû. Bi kêmayî Ehmedê Mihemed Can dê sed sal ceza bixwe. Dibe ku wî bi dar de jî bikin.” Lê Ehmedê Mihemed Can bi wê îfada keya, ya çewto mewto, rojek ceza nexwar, hate berdan.

Î. OMERÎ

XELAT...

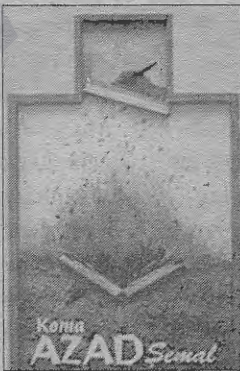
da ku	B	M	P	U	W	Ç
M	E	L	E	V	A	N
S	A	T	E	L	I	T
G	E	M	G	E	W	E
R	A	V	E	A	S	Û
A	S	I	R	O	N	I
A	J	O	L	P	R	
E	H	A	L	I	N	
A	N	E	L	A	R	E

Bersiva Xaçepirsê (7)

Xaçepirs me bixelat e. Di 15 rojan de çi bersiv bigihîjin me, emê wan binixînin û bi riya pişkê li 10 kesên belav bikin. Xelata hejmara me ya 9’an kasetê Koma Azad “Şemal” e.

Jêrenot:

Ji bo ku bersiva we bê nixandî, divê hûn “Peyva Veşarî” di nava qutiyên li bin xaçepirsê de binivîsin û tevî adresa xwe ji me re bişînin.

Kesên ku xelata xaçepirs 7’an kitêba Reşîdê Kurd “Ez” qezenc kirine: Yasemin Dora/Adana, M. Uyanîk/D.bakır, Sadîk Ekinçi/Şanlıurfa, A. Haydar Aşkın/İzmir, Berîvan Ayaz/D.bakır, Çeko Yılmaz/Batman, Ömer İlhan/Mardin, Nezir Gelmez/Mardin, Müzzeyen Elçiçek/İzmir, Abdullah Akalay/Batman

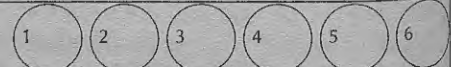
XAÇEPIRSA BIXELAT (9)

XAÇEPIRSA

... Cibîrî (wêne)	Baxçeyê tîrî	Fêkiyek	Gihanekek	Yek ji ferzên îslamê	Elementek
Xaçepirs	Xwarîna sewalan	Serxwebûn		Kesê mey belav dike	
				Qaf	
				Notayek	
Eqrebe			Prensên Hîndû		
Zor, zêde		6	Durûfî		
	5	Jîrek			Yezdanê Misrê
		Sembola Nîobiyûmê			1
Nefîreh			Daçekekek	Roja tê de	
Sembola Lehîmê				Çem	
	Şar			3	Ya
	Pêçîk				
Plaçeya Misrê		Kesê bi rû			
Bajarekî kurdan		Hirî			
			Av		
Eşîrî	2		Rêxistîneke Îrlandî		
Oksîjen					
	Pêxembere k	4	Sembola Îrîdyûmê		

PEYVA VEŞARÎ

Yaşar Kemal
ji ber nivîsa
xwe ya bi
navê
"Zilame te
zedê bibe" 20
meh ceza
stand.

Qedehek av, dijminatiya dîn û xayîntî

Destpêk rûpel: 13 (quncik)

Li gorî nivîskar, ji ber vê ye ku kurd, piştgiriya partiyên ku olê derdixin pêş, bêhtir dikin. M. Metiner dibêje, yên ku politîkayê li ser nasnameya kurd dikin, hurmetê ji dînê kurdan re nîşan nadin û êrîşbirina ser dîn ji xwe re kirine amanceke îdeolojîk. Ji ber vê ye ku ew ketine tengaviyê. Mihemed dixwaze "herkes gunehên kesên laîkperest û rewşenbîrên ateîst bibîne." Paşê nivîskarê me tê ser qedeha avê û dibêje "Ev neyartiya dîn e. An jî nezaniya politîkayê ye." Paşê şîretekek li me dike, dibêje Tansu Çiller tim û tim qala beyraq û azanê dike. Li gor wî yên ku nizanibin bi vî awayî politîkayê bikin, bila dev ji politîkayê berdin.

Li ser hilbijartinan jî fetvayekê dide û dibêje sedemên serneketina hilbijartinê, pesindayîna sosyalîzmê ye. Ew bawer dike pêwistiya kurdan ji sosyalîzmê re tune ye, daxwaza jiyandina sosyalîzmê ji kurdan re bêwate ye. Mihemedê me dev diavêje serokatiya kurdan: "Di tevgera kurdan de îro krîza nûneriyê heye." Hûn dizanin çima? Ji ber ku di vîtrîna kurdan de "şaxê oldaran" nîn e. Birêvebir û rewşenbîrên kurd, laîkperest û çepgir jî şeqamekê ji Mihemed dixwin. Li gorî wî ev hemû mîna "Jaqobenê Fransîz û kemalîstên tirk in." Mihemed jî êrîşên heta vîra têr nabe, kezeba wî hênîk nabe, êdî dixwaze derba mirinê li rewşenbîr, laîk, ateîst, sosyalîst, rêvebir û serokatiya

kurdan bixe. Bala xwe bidinê ku çî dibêje: "Yên ku li xayînen kurdan tenê di nav sistema cerdevaniyê de digerin, bi min xelet in. Esil xayînen kurdan ew kes in ku dixwazin dînê wî, baweriya wî, orf û adêten wî bi zorê biguherînin."

Di nav kurdan de, ji yên ku ji bejna xwe bilindtir gotinan dikin û bêhawe êrîşê dibin ser der û dora xwe re dibêjin: "Hêdî bajo siwara, hêdî bajo!" Mihemedê me jî li hespa xwe siwara bûye, şûr di dest de wekî hêçtirê hêçbûyî êrîşê dibe ser herkesî.

Di dawiya nivîsa xwe de Mihemed dibe demokrat, dibêje "Tevgera kurd, divê ne tevgera îdeolojîk be, divê eniyeke dorfireh û demokratîk be. Divê hemû mirov di nav vê tevgerê de nasnameya xwe bibînin, lê divê hema tu kes nasnameyekê, bi yên din nede qebûlînin." Çiqas baş dibêje, çiqas demokrat difikire. Bi van gotinan piçekî bêhna mirov fireh dibe.

Belê ecele nekin, nivîskarê hêja poşman dibe. Mihemedê me yê oldar î demokrat ji bo eniya dorfireh û demokrat şertekî datîne: "Divê hemanên vê tevgerê, ne sosyalîzm û laîkperest bin" Lê çî be? Ma bila tevgerê, bes ji her şaxê îslamê be? Li gorî wî gelê kurd bi awayekî vekirî terciha xwe diyar kiriye. Bi çî awayî terciha xwe diyar kiriye, hûn dizanin? Gelê kurd di hilbijartinan de dengê xwe dane partiyekê îslamî û partiyekê millî. Ango Partiya Refahê û HADEP'ê.

Birayê Mihemed! Tu dixwazî kê

bixapînî? Ew mirovên ku tu êrîş wan dikî, ne wekî endamên partiya ku tu ji nav wan hatiye bê mantîq in. Ew her gotinê, her gavê yek bi yek dipîvin û diparzinin. Ew dizanin rastî û çewtiyê ji hevûdu derînin. Baweriya wan bi "teblîxên" çewt nayê. Li mantîq digerin û ew êdî bûne pisporên mirovan. Ji ber ku gelek mirovên mîna te, ku li tu îstasyonan bi cih nebûne, hatine û çûne.

Hewce nîn e ku em nivîsa te dirêj dirêj rexne bikin. Ji ber ku her xwendevan çewtî ya mantîqa te dibîne û fêhm dike ku di dilê te de çî "gir" heye. Ku ne wisa be, ji bo qedehek av mirov ev soran dike?

Dîsa jî dixwazim bala te bikşînim ser çend rastîyan.

1- Te, navê çend mezinên kurdan daye. Em spasîyên xwe ji wan re nîşan didin. Ew rûspîtiyên me ne. Navê wan di dilê me de ne û ew rêberên me ne.

Belê tu çima qala Feqiyê Teyran, Cegerxwîn, Musa Anter û Kawayên hemdem nakî? Tu çima qala Seyîd Rîza yê Dêrsimî, Elîşêr nakî? Ma qey ew ne rêberên kurdan in?

2- Tu çima nabînî ku bi milyonan kurdên alewî hene ku xwîna xwe dirêjin û ramanên wan ne wekî yên te ne?

3- Kurdên Zerdûştî di têkoşîna neteweyî de qet bala te nekişandine?

4- Tu çawa nizanî ji rûn'şvanên Kurdistanê, wekî ermenî, asûrî û keldaniyan ji te bêhtir li hemberî dagirkeriyê radibin?

5- Ez bawer im ku tu dizanî di nav

cerdevanan de, tu kesên demokrat, laîk, ateîst û sosyalîst jî nîn in. Belê oldarên mîna te bi hezaran in.

6- Bila tu bizanibî misilmanên kurd yên rastîn bi laîkperest (!) û ateîstan re dimeşin û qedr û qîmeta hev û din dizanin. Di meha Remezanê de laîk, secadeya birayên xwe yên misilman radixin û misilmanên rastîn jî di meha Remezanê de cixareya birayên xwe yên laîk pê dixin.

7- Tu baş dizanî ku di hilbijartinan de yên ku dirûsmeyên "bijî sosyalîzm" diçirîn, ne endamên partiya me bûn. Ew şirikên me yên hilbijartinê bûn.

8- Ez dizanim rojnameya Azadiya Welat ne bi ramanên te re ye û ew jî te ne nabêjin "cerdevan" di ser de jî nivîsa te diweşînin. Gelo te tu ders ji vê demokrasiyê girt an na?

Ev hezar sal in ku misilmanên mîna te (çî kurd û çî biyan) li ser navê îslamê gelê kurd xapandine. Sedema ku gelê kurd ketine vê rewşê ne laîk û sosyalîst in. Oldarên sextekar û nezan in.

Ku tu misilmanekî bi bawer bûya, te ji min re nedigot: "Tu ji politikaya Tansu Çillerê dersê bistîne." Tu çawa ji min re dikarî bibêjî tu ne bi rojî bî jî, wekî kesên bi rojî hereket bike. Xapandin, di kîjan felsefeyê de wekî dirustiyê tê qebûlînin.

Dûv re kê jî te re gotiye, em dixwazin dînê kurdan biguherînin. Me kengî êrîş biriyê ser "dînê kurdan".

Bira, te konê xwe li nava zeviyekê şil danî. Ji xwe re li riyekê din binêre!

WELAT

Rojnameya Hefteyî (Haftalık Kürtçe Gazete)

Li ser navê ZERYA Basın ve Yayıncılık San.Tic.Ltd.Şti. (adına), Xwedî (sahibi): CELALETTİN YÖYLER

Gerînendeyê Weşanê (Yayın Yönetmeni): MEHMET GEMŞİZ
Heyeta Weşanê (Yayın Kurulu): SAMİ TAN, AYNUR BOZKURT, RAHMİ BATUR
Berpîrsê Karê Nivîsaran (Yazı İşleri Müdürü): DÜZGÜN DENİZ
Berpîrsê Saziyê (Müessese Müdürü): TAHİR ELDEMİR

Navnîşan (Adres): Ayhan Işık Sok. No:23/3 Beyoğlu-İstanbul
Tel-Fax: 0 - 212 - 293 53 19
Çapxane: Yeni Asya Matbaacılık A.Ş.
Belavkirin (Dağıtım): Birleşik Basın Dağıtım A.Ş (BBD)

Em ji aliyê Yêlo

E bûn lê...

Em, ên ku hînî pevcûn û lihevaxistinê bûbûn, dema me li filmên Yêlo temaşe dikir, hewiya (sebra) me nedihat. Fîlm tev bi axaftinê derbas dibû. Hem jî bi tirkî bû. Ev jî sedemek bû. Carinan, gava hin kes bi devçenkê diçûne hev û galegal dikirin, gel ew rewş wiha şîrove dikir: "Eynî wekî tirkan in, bêxîret dest nabine xwe."

Pêşî di jîna me de çîrok hebûn. Bi wan re jî lehengên wan. Me bi wan lehengan kurmên xwe dişkandin. Wan ne bi tenê xewn û xeyalên me dikemilandin, her wisa leystikên me jî bi wan dixemilîn. Ne me sinema dizanîbû û ne jî televîzyon. Em ji wan bêhay dijîyan. Werza me sax bi wan dibihurî.

Heye ku hûn bipirsin û bibêjin, "Kî bûn ew leheng?" Ew jî Rostemê Zal heta bi Mîrze Mihemed bûn. Ên din jî hebûn, wekî Siyabendê Silîvî, Memê Alan, Hesik... Lê, yên ku em têr dikirin ên din bûn. Çima? Ji ber ku ew her di şer û cengan de bûn û kesî zora wan nedibir. Na na, kesî zora me nedibir. Ji bo ku "leheng"ên jîna rastîn em bûn. Bi mêranî û wêrekiya wan, em şad dibûn. Piştî ku çîrok diqediya, îcar me dest pê dikir.

Lê, sînemayê ew ji me standin. Yılmaz Güney û Cüneyt Arkin ketin şûna wan. Wan deman, salên piştî heftêyan, li gorî devokê farqîniyan em sengele û xort êdî bûbûn du ber. Bera ji aliyê Yêlo û ya ji aliyê Cîno. Her du lehengên sînemayê, hîç nedidurîvîn hev. Yêlo, ne bedew bû û hem jî (ji bilî filmên wî yê destpêkê) di filmên xwe de ew çend ne jêhatî bû. Cîno jî bedew bû û hem jî çeleng û jêhatî bû. Gava şûrê xwe ji kalan dikişand û da-diweşande dijminên xwe, bi dehan peya ji berê dipekiyan. Hîna destê xwe baş bilind nedikir, dijmin û neyarên wî li erdê, li berê pîj dibûn.

Hûn dikarin bibêjin, "Nexwe wisa bû, çima berekê xwe diavête piştî Yêlo?" Sedem ev bû:

Yêlo kurd bû, ji aliyê xizanan, gundî û rênçeran bû. Ji aliyê karker û cotkaran bû. Ew bi xwe jî, ne zengîn bû ne jî lawê zengînan bû.

Cîno ne wisa bû. Ew dewlemend bû. Li hemberî fikr û ramanên Yêlo

bû. Wî di filmên nijadperest de dileyîst, ên li ser osmaniyan. Doza tirkîtiyê dikir. Ma bedewbûna wî jî, ne şanê zengînbûnê bû? Ma ew ne kurê wan bû? Ma ew ne tirkekî paşverû bû? Ma em û ew ne dijminên hev bûn?

Wan her du ber, qet ji hev hez nedikirin. Li hev dixistin. Ên ku ji aliyê Cîno bûn, bi qaydeyî wî dikirin. Liv û tevgerên wî hîn dibûn û ew pêk dianîn. Yêloyî jî, ji filmên wî hînî ramanan dibûn. Lê hin kesên ku ji bera Yêlo bûn, bi vê yekê qîma xwe nedîanîn. Ji teperepê, ji gurmegurmê hez dikirin. Hûn dizanin, Yêlo ji çekê (sîleh) pir hez dikir. Di hin filmên xwe yê destpêkê de, bi demançeya xwe berî nişangeh dida û ew dihingastin jî. Hin kesên ku ji bera wî bûn, ev xuya wî ji xwe re jî kiribûn adet. Li nav baxçeyên tenha, wan jî, şûşe ji xwe re dikirin armanc. Dev ji hingastina derziyê berdabûn û dest avêtibûn şûşeyan.

Em, ên ku hînî pevcûn û lihevaxistinê bûbûn, dema me li filmên Yêlo temaşe dikir, hewiya (sebra) me nedihat. Fîlm tev bi axaftinê derbas dibû. Hem jî bi tirkî bû. Ev jî sedem-

mek bû. Carinan, gava hin kes bi devçenkê diçûne hev û galegal dikirin, gel ew rewş wiha şîrove dikir: "Eynî wekî tirkan in, bêxîret dest nabine xwe."

Xort û sengele, di civaka me de wisa ranedibûn. Gotin û nîqaş, li hemberî qirên û pevcûnê ter tim di rewşeke têkçûyî de bûn. Çaxa yekî ji yekî re gotineke tehl bigota, tavilê kulmek bi yê din ve datanî.

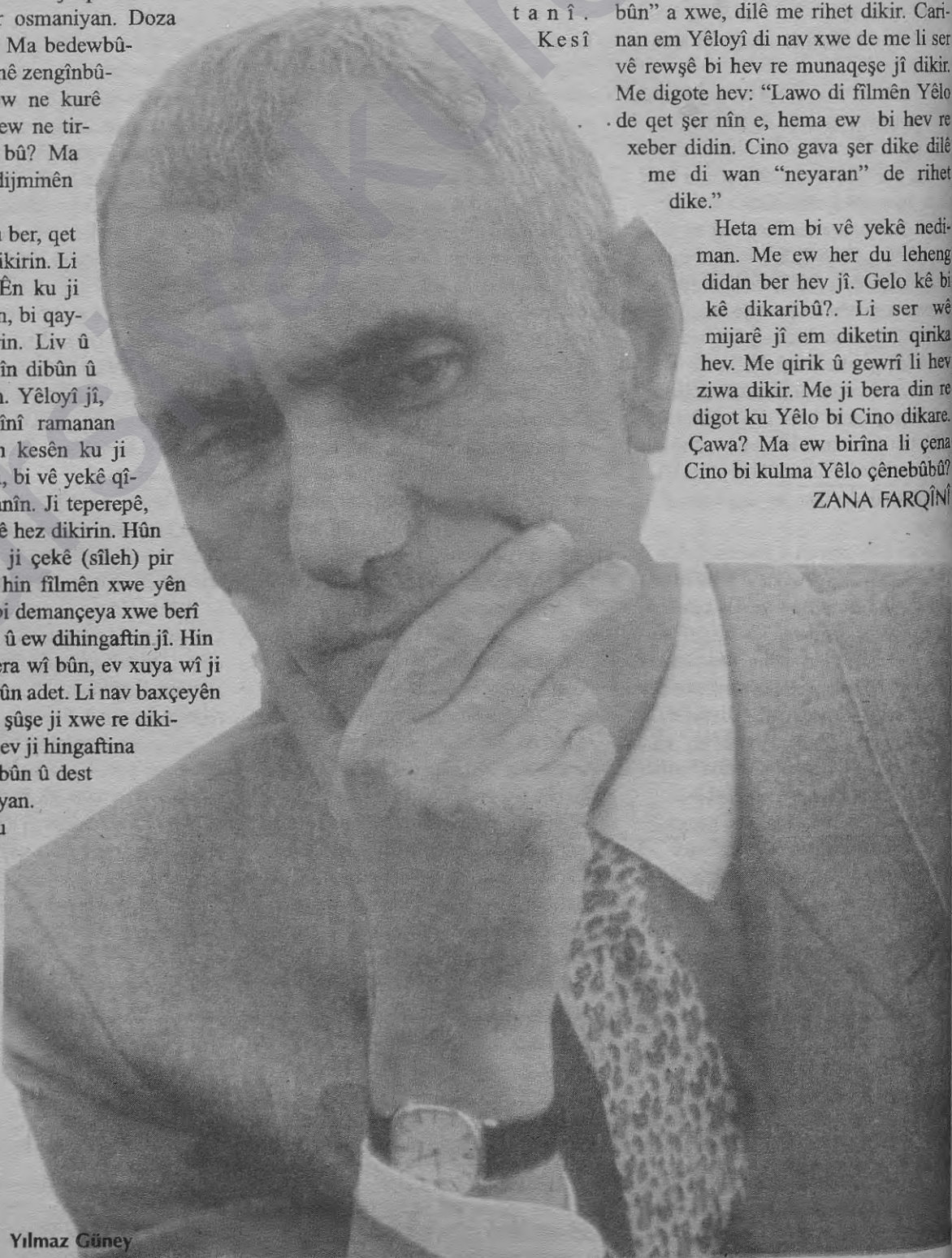
Kesî

ne gotin û ne jî çêr danedixwarin. Pîvana mêranî û jêhatîbûnê, ne jîrbûn bû. Belê em ji civakeke şidethez radi-bûn. Xirecir, karê jinan bû. Mêr ew bû ku di binê gotinê de nedima.

Rewşa me hemû Yêloyiyan, hema bibêje wiha bû. Her çiqas em bi dev ji aliyê wî bûn jî, lê bi dilê xwe, bi awayekî veşarî em "hezkeriyên Cîno" bûn. Ji ber ku wî bi wê "jêhatîbûn û şipilbûn" a xwe, dilê me rihet dikir. Carinan em Yêloyî di nav xwe de me li ser vê rewşê bi hev re munaqêşe jî dikir. Me digote hev: "Lawo di filmên Yêlo de qet şer nîn e, hema ew bi hev re xeber didin. Cîno gava şer dike dilê me di wan "neyaran" de rihet dike."

Heta em bi vê yekê nediman. Me ew her du leheng didan ber hev jî. Gelo kê bi kê dikaribû? Li ser wê mijarê jî em diketin qinka hev. Me qirik û gewrî li hev ziwa dikir. Me ji bera din re digot ku Yêlo bi Cîno dikare. Çawa? Ma ew birîna li çena Cîno bi kulma Yêlo çênebûbû?

ZANA FARQÎNÎ

Yılmaz Güney